

НУБІП України

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

11.05 - МР. 1738 "С" 2020.11.12. 008. ПЗ

ШЕШИНА ВЛАДИСЛАВА ОЛЕКСАНДРОВИЧА

2021 р.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Економічний факультет

УДК 657.471.1:633-027.3

ПОГОДЖЕНО **ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ**
Дека́н економічного факультету Завідувач кафедри обліку та оподаткування

Діброва А.Д.

Гуцаленко Л.В.

(підпис)

(підпис)

2021 р.

2021 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему

«Облік і контроль витрат виробництва продукції рослинництва та шляхи їх оптимізації»

Спеціальність

071 – "Облік і оподаткування"

Освітня програма

Облік і аудит

Орієнтація освітньої програми

освітньо - професійна

Гарант освітньої програми

д.е.н., професор

(науковий ступінь та вчене звання)

Калюга Є.В.

(підпис)

(ПІБ)

Керівник

кваліфікаційної

магістерської

роботи

к.е.н, доцент

(науковий ступінь та вчене звання)

Литвиненко В.С.

(підпис)

(ПІБ)

Виконав

Шешин В.О.

(підпис)

(ПІБ студента)

Київ – 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри обліку та оподаткування
д.е.н., проф. Калюга Є.В.

"__" ____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

до виконання магістерської кваліфікаційної роботи студенту

Шешину Владиславу Олександровичу

(прізвище, ім'я, по-батькові)

Спеціальність 071 – "Облік і оподаткування"

Освітня програма Облік і аудит

Орієнтація освітньої програми освітньо - професійна

Тема магістерської роботи: «Облік і контроль витрат виробництва продукції рослинництва та шляхи їх оптимізації»

Затверджена наказом ректора НУБіП України від "12" листопада 2020 р. №1738 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру 2021.11.12

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: нормативно-правові акти, які регулюють облік витрат на виробництво продукції, праці вітчизняних та зарубіжних вчених, бухгалтерська і фінансова звітність та дані аналітичного і синтетичного обліку.

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи:

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Витрати виробництва як об'єкт управління, бухгалтерського обліку та контролю.
2. Облікове забезпечення витрат виробництва продукції рослинництва.
3. Контроль витрат виробництва та шляхи їх оптимізації.

Перелік графічного матеріалу: таблиці, рисунки

Дата видачі завдання "13" листопада 2020 р.

Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи

Литвиненко В.С.

Завдання прийняв до виконання

Шешин В.О.

НУБІП України

Реферат
на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за темою
«Облік і контроль витрат виробництва продукції рослинництва та шляхи їх оптимізації»

У магістерській роботі розкривається науковий підхід відносно економічної сутності, обліку і контроль витрат на виробництво продукції рослинництва та шляхи їх оптимізації.

На практичних матеріалах приватного сільськогосподарського підприємства “Злагода” розкрита методика обліку і контролю витрат на виробництво продукції рослинництва та калькуляцію її собівартості.

У вступі обґрунтовано актуальність питань, які досліджуються в роботі, визначено об’єкт, предмет і мету дослідження та завдання роботи.

Охарактеризовано економічний зміст категорії витрати виробництва, собівартість, оцінка готової продукції, наведені визначення видів витрат.

Подано організаційно-економічну характеристику діяльності підприємства, розглянуто склад продукції рослинництва, що вирощується підприємством та її відображення в системі первинного, бухгалтерського обліку, порядок калькулювання.

Значне місце в роботі відведено організаційним аспектам та методичним засадам контролю оприбуткування продукції рослинництва та розрахунку її собівартості.

У висновках магістерської роботи узагальнено отримані результати дослідження, наведено рекомендації щодо удосконалення бухгалтерського обліку і проведення контролю оприбуткування продукції рослинництва та розрахунку її собівартості.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: облік, контроль, готова продукція, витрати, оцінка, зерно, собівартість, рахунки, калькуляція.

ЗМІСТ

ВСТУП..... 3

**РОЗДІЛ 1. ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ,
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ..... 5**

1.1. Економічний зміст витрат виробництва продукції
рослинництва..... 5

1.2. Методичні підходи до оцінки витрат та розрахунку собівартості продукції
рослинництва..... 10

1.3. Розрахунок собівартості окремих видів продукції
рослинництва..... 13

**РОЗДІЛ 2. ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА
ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА..... 19**

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства..... 19

2.2. Документальне забезпечення обліку витрат на виробництво продукції
рослинництва..... 26

2.3. Методика синтетичного та аналітичного обліку витрат на виробництво
продукції рослинництва..... 32

2.4. Облік витрат виробництва продукції рослинництва в умовах
використання інформаційних технологій..... 40

**РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ
РОСЛИННИЦТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ..... 45**

3.1. Методичні прийоми та джерела внутрішнього контролю витрат
виробництва..... 45

3.2. Методика внутрішнього контролю витрат виробництва продукції
рослинництва..... 50

3.3. Узагальнення обліково-контрольної інформації щодо витрат у
рослинництві та шляхи їх оптимізації..... 53

ВИСНОВКИ..... 57

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... 61

ДОДАТКИ..... 69

ВСТУП

Аграрні підприємства як суб'єкти виробничої сфери основною метою своєї діяльності мають виробництво сільськогосподарської продукції. Враховуючи низку особливостей, які є характерними для аграрного виробництва, більша частка цієї готової продукції належить рослинницькій. У міжнародному економічному середовищі Україна заявила про себе як про аграрну країну – експортера сільськогосподарської продукції, зокрема продукції рослинництва.

Для дослідження ефективності аграрного виробництва та визначення остаточного кінцевого результату економічної діяльності як загалом у підприємстві, так і в розрізі окремих сільськогосподарських культур виникає необхідність у раціонально організованому обліку витрат та своєчасному і правильному калькулюванні продукції.

В умовах економіки ринкового типу значну роль відіграє бухгалтерський облік, без знання якого неможливо ефективно управляти підприємством.

У зв'язку із цим питання обліку в галузі рослинництва є надзвичайно актуальним, оскільки лише облік є єдиним джерелом інформації, необхідної для управління та контролю за економічною доцільністю виробництва продукції.

Отже, важливе значення має раціонально організований облік виробництва продукції рослинництва, правильне та оптимальне документування здійснених операцій, яке повинне забезпечити систематичний контроль за оприбуткуванням урожаю і економним витрачанням засобів; виявлення фактичної собівартості всіх видів отриманої продукції за статтями витрат. Це і обумовлює актуальність теми роботи.

Метою роботи є дослідження методики обліку і контролю витрат виробництва продукції рослинництва та калькулювання її собівартості.

У роботі були визначені такі основні завдання:

- визначення теоретичних основ обліку витрат і виходу продукції рослинництва та розкриття їх економічного змісту;

- висвітлення нормативно-правових аспектів обліку витрат виробництва продукції рослинництва;

- розгляд методики документального оформлення та контролю за надходженням урожаю продукції рослинництва;

- розгляд методики синтетичного та аналітичного обліку витрат на виробництво продукції рослинництва;

- розгляд методики визначення фактичної собівартості продукції рослинництва;

- розгляд методики внутрішнього контролю витрат виробництва продукції рослинництва та шляхів їх оптимізації.

Предметом дослідження є система теоретичних, методичних та практичних аспектів, що стосується обліку і контролю витрат і виходу продукції рослинництва.

Об'єктом дослідження виступає система обліку витрат виробництва продукції рослинництва і контроль за її виробництвом в ДСП “Злагода” Корюківського району Чернігівської області.

Результати досліджень було опубліковано в тезах та статтях:

- Калькуляція собівартості продукції в ERP - системах.
- Коригування вартості продукції в бухгалтерському обліку після

- розрахунку методичні засади обліку виробництва та продажу продукції в ERP-системах.

Теоретичною і методичною основою досліджень була нормативно-правова база, що регулює відносини у рослинництві, дані первинних та зведених документів, реєстри синтетичного і аналітичного обліку, дані річних звітів, статистична звітність (форма №50-ст., 21-заг., 29-ст.), фінансова звітність (ф. №1 “Баланс”, ф. №2 “Звіт про фінансові результати”, ф. №3 “Звіт про рух грошових коштів, ф. №4 Звіт про власний капітал, ф. №5 “Примітки до річної фінансової звітності”).

РОЗДІЛ 1. ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ

1.1. Економічний зміст витрат виробництва продукції рослинництва

Кожне підприємство в процесі діяльності здійснює витрати. Витрати можна трактувати як споживання різноманітних ресурсів: природних(земля), трудових (праця людей) і виробничих ресурсів підприємства. Процеси виробництва сільськогосподарської продукції представляють собою безперервне і продуктивне витрачання (виробниче споживання) названих вище економічних факторів на виробництві продукції з метою отримання доходу. Це економічне явище відображають з допомогою таких економічних категорій, як “витрати виробництва” та “собівартість продукції” [28].

В умовах товарного виробництва грошовий вираз суми витрат на виготовлення конкретного продукту на конкретних підприємствах називають собівартістю. Зміст термінів витрати і собівартість поєднується в понятті витрати виробництва. Витрати виробництва – це використані у процесі виробництва різні речовини і сили природи на виготовлення продукції.

Витрати як економічна категорія відіграють ключову роль в процесі виробництва продукції. Обліковий аспект їх дослідження достатньо часто знаходиться в полі зору науковців. Такий інтерес пов'язаний з суттєвістю впливу рівня витрат на загальні кінцеві результати діяльності, а також посиленням зацікавленості виробників в економічно обґрунтованому зниженні витрат.

Різносторонність досліджень свідчить про наявність у цих питаннях низки проблемних аспектів. В багатьох випадках вони стосуються галузевої специфіки, але є і загальнотеоретичні проблеми, від вирішення яких залежить ефективність та якість виробництва, оскільки облік є основним інформаційним джерелом прийняття управлінських рішень.

Дослідженням проблематики обліку витрат і калькулювання собівартості продукції, а також виявленням сутності витрат займалися такі науковці, як М.Ф. Обійчук, П.Л. Сук, Л.К. Сук, Г.Г. Кірейцев, В.М. Жук, П.Т. Саблук, А.М. Турило, А.А. Костякова, Ф.Ф. Бутинець, Ю.С. Цал-Цалко та багато інших. Трактують поняття сутності витрат окремими науковцями.

1. Бутинець Ф.Ф. Витрати – це зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу (за виключенням зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками) [9].

2. Шумило Ю.О. Витрати, як економічне поняття, характеризує процес використання ресурсів підприємством у виробництві продукції з метою отримання економічної вигоди та зростання вартості капіталу [65].

3. Дробязко С.І. Витрати, це сукупність ресурсів усіх видів, виражена в єдиному грошовому вимірнику, згрупована за відповідними ознаками та використана в основних бізнес-процесах для досягнення поставлених задач [18].

4. Бондаренко Н.М. Витрати – це достовірно оцінена величина економічних ресурсів, споживання яких призводить до змін у складі активів та зобов'язань та сприяє досягненню цілей діяльності підприємства у врахуванні ресурсної природи витрат та наголошенні на ефективності як обов'язкової умови їх здійснення [6].

5. Костякова А.А. Витрати – використання тільки тих ресурсів, які при визначенні прибутку суб'єктом господарювання розглядаються відповідно до доходів за звітний період [25].

6. Сук Л.К. Процес перетворення грошей на ресурси має характер витрачання й називається “витрати” [60].

7. Погорелов Ю.С. Витрати з бухгалтерської точки зору вказують на зміння активів і збільшення зобов'язань підприємства й орієнтовані на розрахунок його фінансового результату [52].

Аналіз наукових тверджень дозволяє зробити висновок, що поняття “витрат” науковці трактують по-різному, проте вкладають однаковий зміст у своє

трактування, тобто визначають витрати як використання економічних ресурсів, причому автори Костякова А.А. та Погорелов Ю.С. прямо наголошують на їх відповідності доходам, задля яких вони понесені.

Висновки науковців покладені в основу розроблених в Україні Положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

П(С)БО 16 “Витрати” визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття у фінансовій звітності [41].

Як зазначено цим положенням витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені. Витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені. Витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені.

При цьому у Положенні зазначено, що якщо актив забезпечує одержання економічних вигід протягом кількох звітних періодів, то витрати визнаються шляхом систематичного розподілу його вартості (наприклад, у вигляді амортизації) між відповідними звітними періодами.

Таким чином, відповідно до принципу відповідності нарахування доходів і витрат у фінансовій звітності витрати як економічна категорія, що міститься у фінансовій звітності, повинні відновити доходам, задля яких вони понесені [41].

Податковий кодекс України також містить визначення витрат. Витрати – це використані у процесі виробництва різні речовини і сили природи на виготовлення нового продукту праці. Витрати – сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення

зобов'язань, внаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу (крім зміни капіталу за рахунок його вилучення) [50].

В процесі виробництва продукції формуються витрати на виробництво і її виробнича собівартість. Собівартість визначається як вартісна оцінка використовуваних у процесі виробництва продукції (робіт, послуг) природних ресурсів, сировини, палива, матеріалів, енергії, основних фондів, трудових ресурсів, а також інших витрат на її виробництво.

За П(С)БО 16 до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) відносяться:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці
- інші прямі витрати;
- загальновиробничі витрати

Виробнича собівартість продукції зменшується на справедливую вартість сукупної продукції, яка реалізується, та вартість сукупної продукції в оцінці можливого її використання, що використовується на самому підприємстві [41].

Оскільки собівартість продукції формується із різних витрат, то процесу планування, обліку і аналізу передуює дослідження змісту цих витрат.

Зміст витрат на виробництво продукції рослинництва характеризується витратами на виконання операцій технологічного процесу по вирощуванню продукції згідно технологічних карт та витратами, необхідними для їх здійснення.

Ці витрати групуються за статтями витрат. Перелік і склад статей калькуляції виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) встановлюються підприємством самостійно і залежить як від питомої ваги їх видів або груп витрат, так і від ступеню економічної однорідності витрат, які об'єднані в статті, специфіки підгалузі, організації виробництва, різноманітності технологічних процесів, можливості прямого або обґрунтованого непрямого віднесення витрат на собівартість готової продукції.

Рекомендованим переліком статей витрат згідно Методичних рекомендацій № 132 є: витрати на оплату праці, насіння та посадковий матеріал, паливо та

мастильні матеріали, добрива, роботи та послуги, витрати на ремонт необоротних активів, інші витрати на утримання основних засобів, інші витрати, загальновиробничі витрати [29].

Згідно П(С)БО 16 до складу витрат на виробництво продукції рослинництва

включаються витрати за такими статтями:

1. прями матеріальні витрати: вартість насіння і посадкового матеріалу, вартість мінеральних добрива, вартість пального і мастильних матеріалів, вартість засобів захисту рослин, вартість запасних частин, ремонтних та будівельних матеріалів;

2. прями витрати на оплату праці виробничих працівників;

3. інші прями витрати: відрахування на соціальні заходи, амортизація і витрати поточного ремонту тракторів комбайнів та іншої сільськогосподарської техніки, вартість послуг сторонніх організацій, орендна плата, фіксований податок

4 групи, інші прями витрати;

4. загальновиробничі витрати на управління і обслуговування галузі рослинництва [41].

У сільськогосподарських підприємствах загальновиробничі витрати не діляться на постійні та змінні (п. 2.21 Методичних рекомендацій № 132), вони включаються до виробничої собівартості всією сумою (п. 2.7 Методичних рекомендацій № 132) [29].

Отже розгляд витрат за статтями застосовується в обліку при формуванні і визначенні фактичної собівартості, дає можливість здійснювати контроль цільового витрачання коштів та виявити резерви зниження собівартості продукції, складання звітності, а також характеризує зміст витрат на виробництво продукції рослинництва.

1.2. Методичні підходи до оцінки витрат та розрахунку собівартості продукції рослинництва

Відповідно до пункту 6 П(С)БО 16 витрати на виробництво продукції відображаються в сумі, яка є достовірно оціненою. Під достовірною оцінкою суми витрат слід розуміти максимально точну, неупереджену розрахункову суму витрат. Розрахункова сума витрат має ґрунтуватися на актуальній, доступній та надійній інформації [41].

У П(С)БО відсутні спеціальні, викладені в окремо взятому стандарті, правила оцінки витрат на виробництво продукції, але окремі стандарти вказують на особливості оцінки окремих витрат, а конкретизуються ці правила і інші Положенням про облікову політику підприємства [32].

Так П(С)БО № 9 Запаси передбачають, що при відпуску матеріальних цінностей у виробництво оцінка їх здійснюється за одним з таких методів:

- ідентифікованої собівартості відповідних матеріальних цінностей;
- середньозваженої собівартості;
- собівартості перших за часом надходження матеріальних цінностей

(ФІФО);

- нормативних затрат;
- ціни продажу.

При цьому для всіх одиниць бухгалтерського обліку матеріальних цінностей, що мають однакове призначення та однакові умови використання, застосовується тільки один з наведених методів [39].

Метод оцінки матеріальних цінностей при їх відпуску у виробництво підприємство обирає самостійно. Так ПСП “Злагода” в наказі про облікову політику передбачено наступну статтю: “Оцінку запасів, включаючи сільськогосподарську продукцію, у разі їх відпуску у виробництво, реалізації або іншому вибутті слід здійснювати за методом середньозваженої собівартості. Таку собівартість визначати за місяць у порядку, передбаченому п. 18 П(С)БО 9”.

(Додаток Б.1)

Амортизація основних засобів та інших необоротних активів відноситься на витрати виробництва за методами нарахування амортизації, передбачених П(С)БО 7 “Основні засоби”. Причому сума амортизації одного і того об’єкта визначена за різними методами буде інша, тому підприємство конкретизує її Положенням про організацію бухгалтерського обліку. По ПСП “Злагода” [37].

Положення передбачає наступне:

Для нарахування амортизації на основні засоби застосовувати такі методи:

- для будівель, споруд, передавальних пристроїв будь-якого призначення – прямолінійний метод;
- машин та обладнання – прямолінійний метод;
- транспортних засобів – виробничий метод;
- інструментів, приладів, інвентарю (меблів) – прямолінійний метод;
- інших основних засобів – прямолінійний метод;
- інших необоротних матеріальних активів (крім бібліотечних фондів і малоцінних необоротних матеріальних активів) – прямолінійний метод.

Нарахування амортизації на довгострокові біологічні активи здійснювати за прямолінійним методом.

Положенням про облікову політику підприємства передбачено також, що первісною вартістю сільськогосподарської продукції визнавати її виробничу собівартість. Оцінку поточних біологічних активів здійснювати за первісною вартістю (виробничою собівартістю).

Особливістю сільськогосподарського обліку є те, що фактична собівартість продукції у сільгоспідприємствах розраховується в цілому за рік. Встановлений для сільгоспідприємств порядок розрахунку фактичної собівартості продукції в цілому за рік пов’язаний зі специфікою галузі, де технологічний процес виробництва сільгосппродукції досить тривалий, особливо в рослинництві.

Об’єктами витрат обліку по вирощуванню сільськогосподарських культур є окремі сільськогосподарські культури або групи культур, а також виконані роботи в незавершеному виробництві під урожай наступного року: оранка на зяб, луцення, внесення добрив, снігозатримання, чорні пари тощо.

Перед проведенням обчислень фактичної собівартості продукції рослинництва проводиться підготовчі роботи, призначення яких полягає в дотриманні достовірності витрат на виробництво і оприбуткування продукції рослинництва, а саме:

- перевірити правильність записів по дебету і кредиту рахунків;
- уточнити, чи повністю включені до витрат під урожай звітного року витрати минулих років за кожним видом незавершеного виробництва;
- перевірити повноту оприбуткування продукції;
- перевірити відображення в обліку результатів інвентаризації.

Потім проводиться розподіл ряду витрат і закриття рахунків в порядку, передбаченому п. 6.2 Методичних рекомендацій № 132 в такій послідовності: [29]

- розподіляють між окремими об'єктами обліку витрати на утримання основних засобів (тракторів, комбайнів, ґрунтообробних машин, сівалок, та ін.), що обліковуються протягом року на окремому субрахунку рахунка 91 або на окремих рахунках в складі рахунку 231;
- розподіляють між окремими об'єктами обліку суми єдиного сільськогосподарського податку пропорційно їх площі;
- розподіляють між окремими об'єктами обліку суми орендної плати за земельні та майнові паї;
- визначають фактичну собівартість робіт і послуг допоміжних виробництв (водопостачання, ремонтна майстерня, вантажний автотранспорт, гужовий транспорт тощо) в порядку, згідно пп. 7.2 — 7.10 Методичних рекомендацій № 132;
- розподілити загальні витрати на зрошення та осушення земель, включаючи витрати на утримання меліоративних споруд, на вапнування та гіпсування ґрунтів і на утримання полезахисних смуг;
- відносять частину витрат бджільництва на сільськогосподарські культури, які запилюються. За затвердженими нормативами може бути віднесено від 20 % до 60 % витрат на утримання бджолоосімей, залежно від площ, урожайності, виду культур на полях і садах;

• виключають з витрат основного виробництва суми надзвичайних втрат. Ці втрати від стихійних лих, вони не відносяться на собівартість виробленої та реалізованої продукції, а відносяться на фінансові результати. Як надзвичайні

втрати списуються витрати на обробіток площ, на яких повністю загинув урожай у результаті стихійного лиха. При пересіванні повністю загиблих посівів суму втрат

становитимуть повторювані витрати, а саме: вартість насіння, витрати на передпосівний обробіток ґрунту, посів та інші роботи, що виконуються знову при пересіванні новою культурою. Усі інші суми витрат на лушення стерні, підняття

з'ябу і снігозатримання, вартість добрив і витрати на їх внесення тощо, визнаються як неповторювані витрати і списуються в розрізі статей на пересіану культуру;

• розподіляють загальновиробничі витрати окремих підрозділів (бригад) і галузі в цілому на об'єкти обліку. Головний принцип: віднесення витрат на

собівартість тільки тієї продукції, що виробляється у відповідному підрозділі або галузі;

• визначають загальну суму виробничих витрат рослинництва за об'єктами обліку, уточнюють вихід продукції і приступають до калькуляції;

Таким чином, для правильного обчислення фактичної собівартості продукції (робіт, послуг) при розподілі витрат і закритті рахунків повинна

дотримуватися певна послідовність. При віднесенні витрат до собівартості необхідно дотримуватися головного принципу: якщо витрати можна пов'язати з

певним об'єктом калькуляції, то їх треба відносити прямо на цей об'єкт.

1.3. Розрахунок собівартості окремих видів продукції рослинництва

Відповідно до ст. 8.1 Методичних рекомендацій № 132 та ст. 6.4

Методичних рекомендацій № 1315 при розрахунку величини витрат, які підлягають включенню до собівартості конкретного виду продукції, важливо правильно

визначити момент завершення виробничого процесу, витрати після якого не включаються до виробничої собівартості. Умовно цей момент позначають

“франко” [28, 29].

Виробнича собівартість зернової продукції за видами сільськогосподарських культур визначається:

- зерна, насіння соняшнику – “франко” – місце зберігання (включаючи витрати на доочищення і сушіння);

- соломи, сіна – франко – скирта або інше місце зберігання;
- цукрових буряків, картоплі, баштанних культур, овочів, маючників цукрових буряків, коренеплодів – (франко-місце зберігання);

- плодів, ягід, винограду, листя тютюну, продукції лікарських та ефіроолійних культур і квітництва, овочів закритого ґрунту – франко-пункт приймання (зберігання);

- насіння трав, льону, конопель, овочевих та інших культур – франко-пункт зберігання;

- зеленої маси на корм – франко-місце споживання;

- зеленої маси на силос, трав'яного борошна, сінажу, гранул – франко-місце силосування, сінажування, виробництва борошна, гранул.

Наступні витрати по підготовці продукції до реалізації та її проведення відносять на витрати збуту.

По культурах, з яких одержують один вид продукції (без побічної), собівартість визначають діленням витрат на вирощування на кількість валового виходу продукції.

За наявності побічної продукції її вартість віднімається від загальних витрат на вирощування культури. Собівартість соломи, стебел кукурудзи і стебел соняшнику, та іншої продукції рослинництва визначається виходячи із розрахунково-нормативних витрат на збирання, транспортування, пресування, скиртування і інші роботи, що пов'язані із заготівлею побічної продукції [29].

При одержанні основної і супутньої продукції, тобто декількох видів продукції, витрати між ними розподіляються з використання певних методів.

Порядок калькулювання продукції рослинництва в тому числі зернової здійснюється відповідно до ст. 8.3 Методичних рекомендацій № 132 [29].

Об'єктами обчислення собівартості продукції зернових культур є зерно (основна продукція) і солома (побічна продукція). Вартість соломи визначається виходячи з розрахунково-планових або нормативно-розрахункових витрат на збирання, транспортування, пресування, скиртування. Тобто вартість 1 ц соломи може бути визначена заздалегідь у конкретній сумі або обчислена сумою прямих витрат на заготівлю соломи при збиранні урожаю.

При калькулюванні собівартості зерна підраховують витрати на вирощування і збирання зернових культур, включаючи вартість доробки зерна на току, в момент збирання врожаю. Від загальної суми витрат віднімають вартість соломи, а решту розподіляють між зерном і зерно відходами залежно від вмісту зерна у зерновідходах.

Якщо зерновідходи відсутні, то при калькулюванні від загальної суми витрат на вирощування та збирання зернових культур віднімають вартість соломи, а решту витрат ділять на вагу одержаного зерна.

У разі вирощування насіння зернових культур загальна сума витрат, включаючи додаткові витрати, безпосередньо пов'язані з одержанням насінневого зерна відповідних репродукцій (без вартості рядового зерна та зерновідходів), розподіляється між цими класами насіння (супереліта, еліта, I і II репродукції) пропорційно його вартості за реалізаційними цінами. Собівартість 1 ц насіння визначається діленням суми витрат, віднесених на насіння відповідного класу, на його кількість після доробки.

Собівартість 1 ц зерна кукурудзи визначається діленням витрат на вирощування і збирання продукції поділити на масу сухого зерна повної стиглості.

Приклад визначення собівартості зернових культур приведемо на прикладі ПСП "Злагода". В 2020 році вирощувало шість культур і усі зернові. Облік витрат ведеться окремо по кожній з них на окремих аналітичних рахунках. Для розрахунку собівартості взято дані про вирощування пшениці, як культури, що має найбільші з поміж інших розміри виробництва. (Додаток Б.18)

На пшеницю віднесено такі витрати: вартість насіння – 434 311 грн., вартість пального – 283 723 грн., прями витрати на оплату праці – 355 408 грн., відрахування

на соціальні заходи – 78 231 грн., інші прями витрати – 90 422,05 грн., розподілені загально-виробничі витрати – 34 413 грн. разом 1 276 528,05 грн. Валовий збір ліщениці становив 3794 ц зерна, кількість товарного зерна 3577 ц, зернові відходи

з вмістом зерна 60% становлять 180 ц і 1750 ц соломи. Нормативно – розрахункова вартість 1 ц соломи, розрахована в господарстві, становить 69,24 грн.,

Для визначення фактичної собівартості продукції необхідно провести такі розрахунки:

Оцінено солому за нормативно обліковою ціною 69,24 грн. за 1 ц: 1750 ц x 69,24 грн. = 121 170 грн.

Визначено витрати без вартості соломи: 1 276 528 грн. - 121 170 грн. = 1 155 358,05 грн.

Переведено зерновідходи у повноцінне зерно: 180 ц x 60% = 108 ц.

Визначаємо загальну кількість зерна: 3577 ц + 108 ц = 3685 ц

Визначаємо фактичну собівартість 1 ц зерна 1 155 358,05 грн. / 3685 ц = 313,53 грн.,

Визначаємо фактичну собівартість всього товарного зерна 313,53 грн. x 3577 ц = 1 121 496,81 грн.

Визначаємо фактичну собівартість зерновідходів: 1 155 358,05 грн. - 1 121 496,81 грн. = 33 861,24 грн.

Фактична собівартість 1 ц зернових відходів: 33 861,24 грн. / 180 ц = 188,12 грн.

Для розрахунку собівартості центнера картоплі із загальної суми витрат на її вирощування та збирання віднімається вартість картоплі, яка згодована худобі, що оцінюється за собівартістю кормових буряків з урахуванням поживності. Решта суми витрат ділиться на кількість повноцінної продукції.

Собівартість центнера продукції овочівництва відкритого і закритого ґрунту визначається діленням витрат (без вартості побічної продукції) на фізичну масу основної продукції.

Побічною продукцією вважається бадилля і продукція, яка не реалізована, а згодована худобі. Оцінюється вона за собівартістю кормових буряків з урахуванням поживності.

Якщо на підприємстві ведеться облік витрат по групі овочевих культур, то розраховується середня собівартість продукції цих культур. Для визначення собівартості продукції окремої культури витрати на групу культур розподіляються між окремими видами продукції пропорційно її вартості за реалізаційними цінами

Виробнича собівартість центнера цукрових буряків (фабричних і маточних) визначається діленням загальної суми витрат на їх вирощування і збирання (без вартості гички, оціненої за нормативно-розрахунковими витратами) на фізичну масу буряків, визначену шляхом зважування.

Собівартість центнера насіння соняшнику визначається діленням загальної суми витрат на вирощування та збирання продукції (без вартості соняшничиння та кошиків у оцінці за нормативно-розрахунковими цінами) на фізичну масу насіння після його доробки.

Собівартість кормових буряків, а також цукрових буряків, вирощених для годівлі худоби, визначається діленням витрат (без вартості гички за нормативно-розрахунковими витратами) на кількість одержаної продукції.

Динаміка виробничої собівартості 1 ц. продукції рослинництва за 2018-2020 роки, грн.

Види продукції	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Відхилення (+, -)	
				відхилення	%
Пшениця	401,03	383,73	313,53	-87,30	-21,82
Кукурудза на зерно	200,61	384,26	362,29	161,68	80,60
Жито	285,12	307,32	140,74	-144,38	-50,64
Овес	265,08	218,01	124,7	-140,38	-52,96
Гречка	540,60	347,88	298,62	-241,98	-44,76
Вернобобові	505,68	813,44	383,89	-121,79	-24,08
Картопля	298,39	308,51	-	-	-
Насіння соняшника	-	692,89	-	-	-

Висновок: Аналізуючи дані таблиці, можна сказати, що собівартість по всім видам продукції, крім кукурудзи на зерно зменшилась в порівнянні з 2018 роком. Найбільше собівартість зменшилась по овсу та житу на 52,96% і 50,64 відповідно.

По кукурудзі собівартість зросла на 80%. Якщо порівнювати собівартість картоплі за два роки то собівартість зросла майже в три рази.

Висновки: Таким чином, витрати це економічна категорія, яка показує витрати економічних факторів виробництва – праці людей, земельних ресурсів, капіталу на виробництво продукції з метою одержання доходів. Економічне поняття витрат регламентовано П(С)БО 16 “Витрати”, в якому вказано, що

витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства, за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені. Витратами визнаються

витрати певного періоду одночасно з визнанням доходу, для одержання якого вони здійснені. Витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені.

Якщо витрати забезпечують одержання економічних вигід протягом кількох звітних періодів, то витрати підлягають систематичному розподілу між відповідними звітними періодами.

В процесі виробництва продукції формуються витрати на виробництво і її виробнича собівартість. Особливістю сільськогосподарського обліку є те, що фактична собівартість продукції у сільськогосподарських підприємствах

розраховується в цілому за рік, що пов'язано зі специфікою галузі, де технологічний процес виробництва продукції досить тривалий, особливо у рослинництві. Цей факт вимагає розраховувати і планову собівартість.

Загальні положення калькуляції продукції рослинництва передбачені Методичними рекомендаціями № 132. За цими рекомендаціями витрати виробництва необхідно формувати за кожною сільськогосподарською культурою або групою однорідних культур. При віднесенні витрат до собівартості необхідно дотримуватися головного принципу: якщо витрати можна пов'язати з певним об'єктом калькуляції, то їх треба відносити прямо.

Калькуванню підлягає основна і супутня продукція, вартість побічної продукції віднімається від витрат за нормативно-розрахунковими цінами або за фактичними витратами на її заготівлю, витрати між основною і супутньою продукцією і її видами розподіляються пропорційно вартості за реалізаційними цінами, собівартість 1 ц продукції визначається діленням віднесених витрат на її кількість.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 2. ОБ'ЄКТОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

2.1. Організаційно - економічна характеристика досліджуваного підприємства

ПСП “Злагода” створено відповідно до цивільного та господарського кодексів України, зареєстровано розпорядженням голови Корюківської районної державної адміністрації №56 від 2 лютого 2001 року та діє на підставі статуту.

Підприємство знаходиться в Чернігівській області, Корюківський район, село Наумівка, вул. Шевченка буд. 91.

Підприємство є юридичною особою, створено у формі приватного підприємства для здійснення підприємницької діяльності та отримання прибутку.

Власником підприємства є юридична особа - Товариство з обмеженою відповідальністю “КИТАЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА АГРАРНА КОМПАНІЯ “ФАНДА”, що розташована в місті Корюківка Чернігівської області.

Статутний капітал сформований за рахунок внеску його власника в сумі вісім мільйонів гривень.

Згідно статуту підприємства виконавчим органом підприємства є директор, він підвітний загальним зборам учасників (власників). (Додаток Б.1)

Метою діяльності підприємства є виробництво сільськогосподарської продукції, її переробка і реалізація, інші види сільськогосподарської діяльності підприємству для отримання прибутку та задоволення потреб його членів на основі раціонального використання землі, інших природних ресурсів і виробничо-ресурсного потенціалу, а також задоволення потреб ринку у продукції, роботах та послугах підприємству, розширення асортименту, підвищення конкурентоспроможності, ефективне управління майном, що належить підприємству.

Основні фінансово-економічні показники діяльності підприємства характеризуються такими даними.

Таблиця № 2.1
Склад і структура земельних угідь ПСП "Злагода"

Види земельних угідь	2017 р.		2018 р.		2019 р.	
	Площа, га	% до підсумку	Площа, га	% до підсумку	Площа, га	% до підсумку
Всього с.-г. угідь	1577,61	45,29	1577,61	45,29	1577,61	45,29
в них: рілля	1115,11	32,01	1115,11	32,01	1115,11	32,01
сіножаті	189,75	5,45	189,75	5,45	189,75	5,45
пасовища	272,75	7,83	272,75	7,83	272,75	7,83
Площа лісу	1906	54,71	1906	54,71	1906	54,71
Всього земельних угідь	3483,61	100	3483,61	100	3483,61	100

Висновок: За даною таблицею можна зробити висновок що, на протязі 3-х років загальна площа сільськогосподарських угідь не змінювалась, рілля, сінокоси, пасовища залишались такими ж.

Таблиця № 2.2

Обсяг і структура товарної продукції ПСП "Злагода"

Вид продукції	2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	Виручка тис. грн.	% до підсумку	Виручка тис. грн.	% до підсумку	Виручка тис. грн.	% до підсумку
Пшениця	729,3	4,47	852,5	5,40	762,2	5,36
Кукурудза на зерно	696,4	4,27	321	2,03	1,5	0,01
Жито	400,5	2,45	659,3	4,18	514,6	3,62
Овес	-	-	514,3	3,26	-	-
Гречка	582,6	3,57	1347,4	8,53	1205,4	8,48
Зернобобові	704,2	4,31	-	-	400	2,81
Картопля	14,9	0,09	-	-	-	-
Насіння соняшника	-	-	295,7	1,87	-	-

Продовження Таблиці №2.2

Разом по рослинництву	3127,9	19,16	3990,2	25,27	2883,7	20,28
Худоба в живій вазі	3401,5	20,84	2311,8	14,64	3390,2	23,84
Молоко	9793,5	59,99	9474,9	60,01	7887,2	55,46
Коні	-	-	12,1	0,08	-	-
Мед	2,3	0,01	0,8	0,01	60,5	0,43
Разом по тваринництву	13197,3	80,84	11799,6	74,73	11837,9	79,72
Всього	16325,2	100,00	15789,8	100,00	14221,6	100,00

Висновок: Підсумкові дані таблиці свідчать про те що дохід від реалізації продукції з кожним роком зменшується, так у 2020 році було реалізовано на 2,1 млн. менше. В структурі товарної продукції перевищує дохід від галузі тваринництва і становить 79,72% з них переважна сума доходу від виробництва молока 55,46%. Дохід від реалізації худоби становить 23,84% і в порівнянні з минулими роками він зріс. Продукція рослинництва приносить підприємству 20% доходу, найбільше це гречка 8,48%, пшениця 5,36%. За попередні роки ситуація аналогічна. Отже, підприємство м'ясо молочного напрямку з розвиненим виробництвом зернової продукції.

Таблиця № 2.3

Натуральні показники виробництва продукції в ПСП "Злагода"

Показники	Роки			2020 р. у % до 2018 р.
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	
Валовий збір, ц				
в т.ч. зерно, ц	18235	15845	14310	78,48
Насіння соняшнику, ц	-	661	-	-
Кратопля, ц	124	47	-	-
Урожайність, зернових ц/га	18,89	16,05	14,83	78,51
Урожайність, соняшнику ц/га	-	22	-	-
Урожайність, картоплі ц/га	221	219	-	-
Валовий надій, ц	15502	13559	11717	75,58

Продовження Таблиці №2.3

Продуктивність корів, кг	5221	5113	4686,8	89,77
Валове виробництво м'яса ВРХ, ц	1159	938	1187	102,42
Середньодобовий приріст, г	621	588	650	104,67
Мед, кг	432	274	2103	486,81

Висновок: Виробництво продукції вирощування ВРХ зросло на 2,42%, і продуктивність зросла на 4,67%. Виробництво меду збільшилось майже в 4 рази в порівнянні з минулими роками. Виробництво зернових зменшилось на 21,5%, а виробництво соняшнику та картоплі взагалі не було в 2020 році.

Таблиця № 2.4

Оцінка динаміки активів і пасивів ПСП "Злагода", тис. грн.

АКТИВ	Початок	Кінець	Різниця	Т росту
Запаси	7768	6245	-1523	80,4
Поточні біологічні активи	4564	3648	-916	79,9
Основні засоби	12451	12007	-444	96,4
Дебіторська заборгованість (короткострокова)	2014	2006	-8	99,6
Інша поточна дебіторська заборгованість	864	509	-355	58,9
Крошові кошти	241	229	-12	95,0
Нематеріальні активи	-	-	-	-
Відстрочені податкові активи	-	-	-	-
Інші оборотні активи	-	-	-	-
Довгострокові біологічні активи	4687	3877	-810	82,7
Дебіторська заборгованість (довгострокова)	-	-	-	-
Короткострокові фінансові вкладення	-	-	-	-
Інші необоротні активи	27	27	0	100,0
Всього активи	32616	28548	-4068	87,5
ПАСИВ				
Поточні кредити	-	-	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-12565	-15363	-2798	-122,3

Продовження Таблиці №2.4

Поточна кредиторська заборгованість	3061	1207	-1854	39,4
Відстрочені податкові зобов'язання	-	-	-	-
Зареєстрований (статутний) капітал	8000	8000	0	100,0
Додатковий капітал	2861	2861	0	100,0
Довгострокова кредиторська заборгованість	-	0	-	-
Доходи майбутніх періодів	-	-	-	-
Довгострокові кредити	-	-	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	31070	31065	-5	100,0
Інші поточні зобов'язання	189	778	589	411,6
Всього пасиви	32616	28548	-4068	87,5

Висновок: Дані таблиці свідчать, що за 2020 рік без змін був статутний та додатковий капітал, всі інші статті активу та пасиву зменшились.

Таблиця № 2.5

Оцінка структури активів і пасивів ПСП "Злагода", тис. грн.

АКТИВ	Початок	Кінець	Частка	Частка	Зміни частки за період
			на початок звітного періоду, %	на кінець звітного періоду, %	
Запаси	7768	6245	23,8	21,9	-1,9
Поточні біологічні активи	4564	3648	14,0	12,8	-1,2
Основні засоби	12451	12007	38,2	42,1	3,9
Дебіторська заборгованість (короткострокова)	2014	2006	6,2	7,0	0,9
Інша поточна дебіторська заборгованість	864	509	2,6	1,8	-0,9
Грошові кошти	241	229	0,7	0,8	0,1
Нематеріальні активи	-	-	-	-	-
Відстрочені податкові активи	-	-	-	-	-
Інші оборотні активи	-	-	0,0	-	-
Довгострокові біологічні активи	4687	3877	14,4	13,6	-0,8
Дебіторська заборгованість (довгострокова)	-	-	-	-	-

Продовження Таблиці №2.5

Короткострокові фінансові вкладення	-	-	-	-	-
Інші необоротні активи	27	27	0,1	0,1	0,0
Всього активи	32616	28548	100	100	X
ПАСИВ					
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-12565	-	38,5	-53,8	-15,3
Поточна кредиторська заборгованість	3061	1207	9,4	4,2	5,2
Відстрочені податкові зобов'язання	-	-	-	-	-
Зареєстрований (статутний) капітал	8000	8000	24,5	28,0	3,5
Додатковий капітал	2861	2861	8,8	10,0	1,2
Довгострокова кредиторська заборгованість	-	-	-	-	-
Доходи майбутніх періодів	-	-	-	-	-
Довгострокові кредити	-	-	-	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	31070	31065	95,3	108,8	13,6
Інші поточні зобов'язання	189	778	0,6	2,7	2,1
Всього пасиви	32616	28548	100,0	100,0	X

Висновок: В структурі активу балансу найбільшу частку займають основні засоби, на початок 38,2% на кінець 42,1%, потім запаси 23,8% на початок і дещо менше 21,9% на кінець року. Потім в структурі займають значне місце поточні і довгострокові біологічні активи в межах 14% на початок року і кінець року в межах 13%. Дебіторська заборгованість становить 9%. Особливістю є те що запаси і біологічні активи на кінець року зменшились.

Найбільшу питому вагу в структурі пасиву становить інші довгострокові зобов'язання. Статутний капітал становить на початок 25,4%, а на кінець 28%, додатковий відповідно 8,8% і 10%. Збиток підприємства становив -38,5 на початок, та на кінець -53,8%.

Таблиця 2.6

Фінансові результати виробничо-комерційної діяльності ПСП "Злагода"

Показники	Роки			2020 р. у % до 2018 р.
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	
Виручка, тис. грн.	19780	19671	18482	93,4
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	14249	14193	12165	85,4
Собівартість в процентах до виручки, %	72,0	72,2	65,8	91,4
Валовий прибуток (+), збиток (-) тис. грн.	5531	5478	6317	114,2
Доходи від позареалізаційних операцій, тис. грн.	-10449	-8576	-9116	87,2
Прибуток (+), збиток (-) від основної діяльності, тис. грн.	-4918	-3098	-2799	56,9
Прибуток (збиток) в процентах до виручки, %	-24,9	-15,7	-15,1	60,9
Рентабельність, %	-34,5	-21,8	-23,0	66,7
Чистий прибуток, тис. грн.	-4918	-3098	-2799	56,9

Висновок: Дані цієї таблиці свідчать про те, що підприємство збиткове, але збиток з року в рік зменшується і в 2020 році він становить 56,9% від збитку 2018 року. На збиток вплинули позареалізаційні операції, витрати по яких перевищували доходи. Від реалізації продукції підприємство мало прибуток. Хоч виручка від реалізації і собівартість реалізованої продукції з року в рік зменшувались, в результаті за всі роки підприємство мало прибуток, а за останній рік він зріс на 14,2% в порівнянні з 2018 роком. Позареалізаційні витрати перевищили доходи на 9 116 тис. грн. в 2020 році, також і в попередніх роках відповідно 8 576 тис. грн. і 10 449 тис. грн., і в цілому підприємство збиткове.

2.2. Документальне забезпечення обліку витрат на виробництво продукції рослинництва

Усі записи у бухгалтерському обліку про витрати і вихід продукції в галузі вирощування продукції рослинництва проводять на підставі певних первинних документів. При цьому використовуються як типові документи, так і специфічні.

Для обліку зернових культур від урожаю можуть бути використані такі форми первинних документів, єдині для всіх видів сільськогосподарських підприємств.

До них відносять: Реєстр товарно-транспортних накладних, Реєстр приймання вагарем зерна, Талони шофера, комбайнера, Путівка на вивезення з поля продукції, Реєстр приймання зерна та іншої продукції, Відомість руху зерна та іншої продукції та інші.

Сільськогосподарські підприємства використовують три варіанти первинного оформлення документами оприбуткування зерна.

За першим варіантом використовуються Путівки на вивезення продукції з поля. Для цього перед початком збирання врожаю бухгалтерія видає кожному комбайнеру певну кількість Путівок, кожна з яких має назву господарства.

Комбайнер на відправку продукції від комбайна виписує Путівку у 3-х примірниках, в яких вказується його прізвище, ім'я та по батькові, номер дільниці куди відправляють продукцію, назва продукції, сорт, поле та номер транспортного засобу, ім'я водія та маса бункера. Комбайнер це підтверджує своїм підписом. Він передає заповнений Путівку водію, який підписує отримання продукції у всіх 3 примірниках.

Зерно, що надійшла від комбайнера на тік господарства, вагар повинен обов'язково поважати і передати 2-й і 3-й примірники Путівки завідувачу током, який залишає у себе для звіту третій примірник, а другий повертає водієві.

При другому варіанті використовуються Реєстри відправлення зерна з поля. Для цього комбайнер на кожний автомобіль один раз в день, при першому завантаженні машини виписує Реєстр у 4-х примірниках. 1-й примірник

залишається у комбайнера, 2-й і 3-й примірники передаються водієві автомобіля. 2-й примірник Реєстру водій залишає у себе, а 3-й і 4-й передає завідувачу. За зміну у нього може зібратись кілька других примірників Реєстрів, кількість яких залежить від кількості комбайнів, від яких він возив зерно.

У осіб, які приймають зерно від водіїв, також може за зміну зібратись декілька 3-х примірників Реєстру, залежно від кількості комбайнерів, зайнятих на збиранні врожаю, і кількості водіїв, які доставляють її від комбайнів.

Третій варіант передбачає застосування талонів. Ведення обліку цим способом здійснюється так.

Етап 1. Бухгалтерія видає кожному комбайнерові та водію під розписку талони комбайнера і талони шофера, які для зручності мають різні номери і колір. Бухгалтер заздалегідь заповнює в талонах такі реквізити: назву підприємства, табельний і порядковий номери, прізвище та ініціали комбайнера і водія, номер агрегату (комбайна, машини), дату видачі. Заповнені талони підписує головний бухгалтер і скріплює печаткою. При видачі талони реєструють у двох Журналах обліку виданих талонів. У журналі вказується дата видачі, П.І.Б. отримувача, номери і кількість одержаних талонів (з номера по номер, наприклад комбайнерові з № 24 по № 54, водієві – з № 080 по № 135). Кожен талон підписує одержувач.

Етап 2. Під час розвантаження зерна з комбайна в автомобіль здійснюється обмін талонами. Тому у кожного комбайнера і водія буде стільки талонів, скільки бункерів зерна прийнято і завантажено в машину для перевезення, тому що один талон призначений для одного повного бункера зерна. Якщо відправляється неповний бункер, то комбайнер має зазначити в талоні його фактичний обсяг (наприклад, 0,5 або 0,25 бункера), завіривши дані своїм підписом. Крім того, при цьому водій і комбайнер відмічають у своїх талонах найменування відвантаженого зерна, номер поля, дату відвантаження.

Етап 3. Водій відвозить зерно на тік, там його зважують, встановлюють масу бруutto, тари і нетто. Все це записують у Реєстрі приймання зерна вагарем. Він ведеться в одному примірнику. Цей реєстр відкривають щодня на кожен культуру та сорт. Завідувач току реєструє номери талонів, прийнятих від водія, записує

прізвище водія, який доставив зерно, марку, номер авто, її вагу із зерном, вагу без зерна, вагу бруutto за мінусом тари (нетто). Водій стверджує своїм підписом кількість зданого на тиск зерна, після чого ці дані реєструються в Журналі вагара.

Етап 4. Після зважування водій передає завідувачеві току (вагареві) талони, отримані від комбайнера, і свій Реєстр прийняття зерна від шофера, який щодня виписує бухгалтерія. Такий Реєстр ведуть в одному примірнику на кожного водія, у якого він і знаходиться протягом усього робочого дня. У цей документ завідувач току записує номери талонів комбайнера, назву культури, масу фактично прийнятого зерна в кілограмах, номер поля, відстань перевезення. Підписаний реєстр повертають водієві.

Етап 5. Водій на підставі свого Реєстру приймання зерна від шофера щодня записує кількість перевезеного зерна, кількість їздок, відстань перевезень, тобто дані про свою роботу в Дорожній лист вантажного автомобіля.

Етап 6. Після закінчення роботи комбайнер віддає завідувачеві току талони шофера і одержує від нього Виписку з реєстру про намілот зерна і убрану площу. За даними цієї виписки комбайнер складає Обліковий лист тракториста-машиніста, відмічаючи в ньому дані про фактичний намілот зерна і зібрану площу.

На основі Путівок або Реєстрів завідувач током щодня в кінці робочого дня складає Відомість зерна руху та іншої продукції. Відомість має дві частини. У першій частині записують залишок урожаю на початок дня, загальну кількість зерна, що надійшло і вибуло протягом дня, і залишок на кінець дня. Записи про кількість продукції, що надійшло протягом дня, визначають путівками або реєстрами, а про витрати — Товарно-транспортними накладними, Актами на переробку, сушіння і сортування продукції рослинництва та іншими документами.

У другій частині відомості у розділі “Реєстраційний листок на продукцію, що надійшла і вибула”, завідувач током записує кожне зважування, відмічене в реєстрах вивезення продукції зерна з поля.

В кінці дня Відомість руху зерна та іншої продукції разом за підтверджуючими документами про його надходження і відправку передають до бухгалтерії.

Прийнята від комбайнів на тік зернової продукція обліковується завідувачем току у Книзі складського обліку, де для кожної культури і сорту відводять потрібну кількість сторінок, на яких ведуть облік одержаної, відправленої або виданої продукції. Підставою для записів у “Книгу складського обліку” є “Відомість руху зерна та іншої продукції” з підтверджувальними документами.

ПСП “Злагода” використовує третій варіант документального оформлення оприбуткування зернової продукції, тобто Реєстр приймання зерна вагарем.

За даними ПСП “Злагода” оформлено такі документи. Реєстром приймання зерна вагарем оформлено надходження пшениці від урожаю в кількості 14200 кг. Документ свідчить, що збір урожаю проводив комбайнер Надточій О.В. зерно відвозив водій Олексієнко В.А., а відповідальна особа, що прийняла продукцію Хлистує В.О. (Додаток № Б.24);

Актом на сортування і сушіння продукції, на току було оформлено проведення сушіння пшениці 821,5 ц., в результаті отримано 673,6 ц чистого зерна, зерновідходів 101,1 ц., і мертвих відходів 46,8 ц. (Додаток № Б.22)

Урожай технічних культур, картоплі, овочів, плодів, ягід, кормових коренеплодів відображають у Щоденнику надходження сільськогосподарської продукції і Щоденнику надходження продукції садівництва. Грубі та соковиті корми оприбутковуються на підставі Акту приймання грубих і соковитих кормів та Акту на оприбуткування пасовищних кормів. Для відображення сортових якостей продукції разом з цими документами складають сортове свідоцтво [51].

При оцінці продукції за справедливою вартістю оприбуткування поточних біологічних активів за вимогами П(С)БО 30 оформляються такими документами:

- 1) Акт на оприбуткування поточних біологічних активів рослинництва, оцінених за справедливою вартістю (форма № ПБАСГ-1) складають для оприбуткування поточних біологічних активів рослинництва.

Експертною комісією з оцінки визначається справедлива вартість окремо по рослинах (озимі зернові, з них озима пшениця; ярові зернові, з них ячмінь, горох).

Вони обліковуються як поточні біологічні активи рослинництва, оцінені за справедливою вартістю.

2) Акт на списання поточних біологічних активів рослинництва, оцінених за справедливою вартістю (на початок збирання врожаю) (форма № ПБАСГ–2), призначений для списання поточних біологічних активів рослинництва на момент збирання врожаю. В Акті зазначається назва об'єкту обліку, площа в гектарах та справедлива вартість поточного біологічного активу рослинництва. Акт підписується керівником структурного підрозділу та бухгалтером [43].

ПСП “Злагода” оцінює продукцію за собівартістю і вищенаведені документи не оформляє.

З обліку витрат на вирощування продукції застосовуються такі групи документів:

- з обліку витрат праці;
- з обліку витрат предметів праці;
- з обліку витрат засобів праці;
- з обліку інших витрат;

Документи з обліку витрат праці фіксують трудові затрати на виконання конкретних робіт по вирощуваннях культур і нарахованій при цьому оплаті.

На механізованих роботах застосовують “Облікові листи тракториста–машиніста”. У ньому відображаються виконані роботи під культуру, склад агрегату і агротехнічні умови виконання. При використанні облікового листа для обліку праці комбайнерів до нього додаються другі екземпляри реєстрів, путівок чи талонів на вивезення продукції з поля.

Незалежно від форми організації механізованих робіт на кожний трактор призначають одного, а при роботі у дві зміни – двох трактористів. Облік у тракторній бригаді веде обліковець–заправник або цю функцію виконує бригадир тракторної бригади, в обов'язки якого входить своєчасне і правильне складання первинних документів обліку виконаних робіт, витрачання нафтопродуктів і нараховання оплати праці механізаторам. Виконання тракторних та інших механізованих робіт записують щоденно до Облікового листа тракториста–

машиніста. Листок розраховано приблизно на п'ятнадцять змін, показники записують за кожною зміною окремо.

Всі ці показники записують щоденно у обліковий лист. У встановлені в господарстві терміни (10–15 днів) облікові листи, підписані механізатором, бригадиром, агрономом, обліковець подає до бухгалтерії, де їх перевіряють, затверджують, після чого вони є підставою для узагальнення у Накопичувальній відомості обліку використання машинно-тракторного парку і Журналі обліку робіт і витрат.

На підставі первинних документів, накопичувальних відомостей, журналів обліку робіт і витрат складається щомісячно Зведена відомість нарахування і розподілу оплати праці та відрахувань від неї за об'єктами обліку. У ній відображається кількість відпрацьованих днів, людино-годин, сума нарахованої оплати праці і нарахувань на неї, включаючи забезпечення відпусток за аналітичними рахунками, виробничими підрозділами і в цілому по господарству. Дані відомості є основою для складання бухгалтерських проводок і внесення інформації для автоматизованої обробки.

Матеріальні цінності відпускаються із складів у виробництво в межах встановлених лімітів “Лімітно-забірними картами”, одноразовий відпуск здійснюється Накладними (внутрішньогосподарського призначення). Насіння відпускають кожній бригаді в межах ліміту, встановленого агрономічною службою залежно від площі та норми висіву. Підставою для списання насіння у витрати на виробництво є Акт витрати насіння і посадкового матеріалу. Акт оформляють на кожну культуру. Разом з доданими документами до нього (Накладними внутрішньогосподарського призначення) та Лімітно-забірними картками) передають бухгалтеру обліку товарно-матеріальних цінностей.

Внесення добрив під культури, а також використання отрутохімкатів і гербіцидів для обробки посівів оформляють Акт про використання мінеральних, органічних і бактеріальних добрив, отрутохімкатів і гербіцидів. У акті, що складається в двох примірниках, вказується назва культури, під яку внесені добрива, назва добрив і отрутохімкатів, площа, кількість внесених добрив. Акт

затверджує керівник господарства. Дані цих первинних документів є підставою для складання Звіту про рух матеріальних цінностей.

Для віднесення на витрати вирощування зернових культур витрат основних засобів використовують Розрахунки амортизаційних відрахувань за основними засобами.

Для обліку витрат на ремонт основних засобів застосовують Відомість дефектів на ремонт машин. Ця відомість є основою для виписування наряду на виконання робіт і списання запасних частин на ремонт.

Послуги власних допоміжних виробництв, що забезпечують виробничі потреби галузі, відносять на конкретні зернові культури на основі Подорожніх листів вантажного автомобіля, Товарно - транспортних накладних, Облікових листів праці і виконаних робіт та інші. Дані їх групуються в Накопичувальних відомостях і відносяться на культури в рослинництві за собівартістю.

Послуги, надані сторонніми організаціями, оформляються Актами на виконання робіт (послуг), Товарно - транспортними накладними і підтверджуються Рахунками - фактурами.

Загальновиробничі витрати відносять у витрати на вирощування продукції на підставі Відомості розподілу загальновиробничих витрат.

2.3. Методика синтетичного та аналітичного обліку витрат на виробництво продукції рослинництва

Синтетичний та аналітичний облік виробництва продукції рослинництва в ПСП “Злагода” ведеться з дотриманням встановлених вимог відповідно до прийнятої на підприємстві облікової політики.

Сільськогосподарське підприємство ПСП “Злагода” облік витрат веде відповідно Методичних рекомендацій з обліку витрат і калькулювання собівартості сільськогосподарської продукції [29]. Для обліку витрат виробництва продукції рослинництва використовує рахунок 231 “Рослинництво”. Порядок обліку по цьому рахунку має ту особливість, що витрати по дебету, а вихід продукції по

кредиту рахунку на протязі року обліковуються наростаючим підсумком з початку року розгорнуто. Після відображення заключних операцій на рахунку залишається тільки залишок незавершеного виробництва і відображається в активі балансу.

По дебету 231 “Рослинництво” рахунку обліковують витрати, а по кредиту – вироблену продукцію. Аналітичний облік ведеться за кожною культурою. В 2020 році це пшениця озима, овес, гречка, кукурудза, зернобобові. Також відкривають аналітичні рахунки за кожним видом робіт незавершеного виробництва, це посів озимої пшениці, дискування та інші.

Оскільки облік на підприємстві ведеться за меморіально - ордерною формою і автоматизованою паралельно, то аналітичний облік ведеться в Книзі обліку витрат виробництва (Додаток Б.18), в якій на кожен аналітичний рахунок відводять декілька сторінок для розноски операцій за статтями витрат з первинних і зведених документів, згрупованих в Меморіальні ордери (Додаток Б.20,21), а також в реєстрі автоматизованого обліку - оборотно-сальдовій відомості в розрізі культур і видів робіт за видами витрат.

Синтетичний облік ведеться в Головній книзі, записи в яку роблять також з меморіальних ордерів за згрупованими сумами і в загальній оборотно - сальдовій відомості. (Додаток Б.15)

Витрати обліковують на підприємстві за такими статтями: витрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи; насіння і садивний матеріал; добрива; засоби захисту; роботи та послуги; витрати на утримання основних засобів; інші витрати; витрати на організацію виробництва й управління.

Кореспонденція рахунків дається за даними ПСП “Злагода” за 2020 рік.

На суму нарахованої оплати праці дебетують рахунок 231 “Рослинництво”, кредитують рахунок 661 “Розрахунки за заробітною платою”, сума 355 408 грн., (за рік по аналітичному рахунку вирощування пшениці).

На суму відрахування на соціальні заходи дебетують рахунок 231 “Рослинництво”, кредитують рахунок 65 “Розрахунки за страхуванням”, сума 78231 грн.

На вартість насіння і посадкового матеріалу дебетують рахунок 231 “Рослинництво” і кредитують рахунок 208 “Матеріали сільськогосподарського призначення”, сума 434 311 грн.

На вартість добрив дебетують рахунок 231 “Рослинництво” і кредитують рахунок 208 “Матеріали сільськогосподарського призначення”, сума 1525 грн.

На вартість засобів захисту рослин дебетують субрахунок 231 “Рослинництво” і кредитують рахунок 208 “Матеріали сільськогосподарського призначення”.

На вартість нафтопродуктів, витрачених машинно-тракторним парком, комбайнами й іншими сільськогосподарськими машинами на роботах у рослинництві, дебетують рахунок 231 “Рослинництво”, кредитують рахунок 203 “Паливо і мастильні матеріали” 283723 сума грн.

На вартість запчастин, використаних для заміни спрацьованих деталей, машин і устаткування в рослинництві під час ремонту за межами ремонтно-механічної майстерні, дебетують рахунок 231 “Рослинництво”, кредитують рахунок 207 “Запасні частини”.

На статті “Інші витрати” відображають страхові платежі по посівах і основних засобах у рослинництві та інші витрати, які не були враховані у попередніх статтях. На суму інших витрат у рослинництві дебетують субрахунок 231 “Рослинництво”, кредитують різні рахунки.

По статті “Витрати на організацію виробництва й управління” враховують загально бригадні і загальногалузеві витрати, які розподіляються наприкінці року і списуються з кредиту рахунка 91 “Загальновиробничі витрати” у дебет субрахунку 231 “Рослинництво”, сума 24175,50 грн. Разом витрати на вирощування пшениці становили 1276528 05 грн.

Оприбутковується товарне зерно за дебетом 27 “Продукція сільськогосподарського виробництва” та кредитують рахунок 231 “Рослинництво”, в кількості 3794 ц в оцінці по плановій собівартості на суму 1247277 50 грн.

Відображається списання відходів і усušки після сушіння і сортування за дебетом рахунка 27 “Продукція сільськогосподарського виробництва” та

кредитують рахунок 231 “Рослинництво”, в кількості 217ц на суму 71338,75т грн. “червоним сторно”.

Оприбутковуюються зернові (використовувані) відходи за дебетом 208

“Матеріали сільськогосподарського призначення” та за кредитом 231

“Рослинництво”, після очистки пшениці в кількості 180 ц по плановій собівартості на суму 35505 грн.

Оприбутковується солома за дебетом 208 “Матеріали

сільськогосподарського призначення” та за кредитом 231 “Рослинництво”, на суму

121170 грн.

Витрати виробництва з аналітичних рахунків витрат незавершеного виробництва (дискування, зяблева оранка та ін.) розподіляються і відносяться на культури пропорційно площі. На основі Відомості розподілу ця операція

відображається на рахунках: дебет рахунка 231 “Рослинництво”(культури) і кредит

рахунка 231 “Рослинництво”(дискування і ін.). Після рознески цих операцій

рахунки незавершеного виробництва закриваються.

Оскільки ПСП “Злагода” оцінює готову продукцію за плановою собівартістю, то в кінці року визначається фактична її собівартість і проводиться

коригування. Проводити таке коригування потрібно, користуючись одним із

способів виправлення помилок:

- або методом “червоне сторно”, коли виявиться, що планова собівартість є більшою за фактичну;

- або додатковими проводками, коли планова собівартість є меншою, ніж фактична.

Коригування полягає у визначенні і списанні різниці між фактичною і плановою собівартістю, тобто дооцінці або уцінці, оприбуткованої продукції, яка до кінця року може уже бути використана повністю або частково.

Розрахунок фактичної собівартості на прикладі озимої пшениці відображений в першому розділі питання 1.3, згідно якого фактична собівартість нижча планової

Розрахунок коригування зроблено у Відомості на списання калькуляційних різниць на основі якої складається кореспонденція рахунків:

- списано калькуляційна різниця по реалізованій продукції: дебет рахунка 90 “Собівартість реалізації” кредит рахунка 231 “Рослинництво” на суму 14291,58 грн. “червоним сторно”
- списано калькуляційна різниця по продукції, згодований основному стаду ВРХ: дебет рахунка 232 “Тваринництво” кредит рахунка 231 “Рослинництво” на суму 22571,26 грн. “червоним сторно”.

- списано калькуляційна різниця по продукції, що витрачена на посів: дебет рахунка 231 “Рослинництво” кредит рахунка 231 “Рослинництво” на суму 8842,82 грн. “червоним сторно”

- списано калькуляційна різниця по продукції, що залишилась невикористаною: дебет рахунка 27 “Продукція сільськогосподарського виробництва” кредит рахунка 231 “Рослинництво” на суму 10380,04 грн. “червоним сторно”(Додаток Б.17).

Після розноски цих операцій по рахунках, аналітичний рахунок “озима пшениця” закривається, тому що кредит рахунка відкоригувався і сума його відповідатиме дебету рахунка(Додаток Б.18).

Готова продукція сільськогосподарського виробництва може оцінюватись за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу.

Справедлива вартість – це сума, за яку продукція може бути продана за звичайних умов. Визначення справедливої вартості базується на ринкових цінах.

Якщо єснує кілька активних ринків сільськогосподарської продукції, її оцінка ґрунтується на даних ринку, на якому підприємство передбачає продати сільськогосподарську продукцію.

Відповідно до пункту 6 Методичних рекомендацій № 1315 підприємство може самостійно визначити методику аналізу джерел інформації з метою встановлення справедливої вартості продукції [28].

Витрати на місці продажу включають лише частину витрат на збут, безпосередньо пов'язаний з продажем сільськогосподарської продукції на ринку:

комісійні продавцям, непрямі податки, сплачені за продаж цих активів. Отже, сільськогосподарська продукція повинна вимірюватися за первісним визнанням за цінами продажу, без ПДВ та витрат на реалізацію.

Встановлена справедлива вартість продукції повинна фіксуватися в первинних документах, а саме у бухгалтерській довідці, форма якого повинна містити всі необхідні реквізити, перелічені у ст. 9 Закону про бухгалтерський облік та фінансову звітність.

При оцінюванні продукції за справедливою вартістю кореспонденція рахунків по господарських операціях з обліку рослинництва матиме особливості.

Облік витрат по вирощуванню ведеться аналогічно, на дебет рахунку 231 "Рослинництво" відносяться фактичні витрати по вирощуванню, на кредит - вихід продукції тільки в оцінці за справедливою вартістю.

Після відображення на рахунках отриманого врожаю сільськогосподарської продукції в оцінці її за справедливою вартістю на дату відображення на рахунках визначається різниця між дебетом і кредитом рахунку 231 і відносяться на витрати чи доходи. (див. мал. 2.1) Повністю кореспонденція рахунків відображена в таблиці № 2.7.

Закриття рахунку 23 при оцінці сільгосппродукції за справедливою вартістю

Мал. 2.1 Схема закриття рахунку 231

В кінці року здійснюється коригування доходів чи витрат, тому що на рахунку 231 можуть бути ще відображені витрати по вирощуванню. Кореспонденція рахунків відображена в таблиці № 2.7

Таблиця 2.7.

Облік первісного визнання сільськогосподарської продукції та коригування доходів (витрат)

№	Зміст операції	Дт	Кт
1	2	3	4
1	Первісне визнання сільськогосподарської продукції (оприбуткування)	271	231
2	Визнано втрати від первісного визнання сільськогосподарської продукції	940	231
3	Визнано дохід від первісного визнання сільськогосподарської продукції	231	710
4	Коригування суми доходів в кінці року:		
4.1	– на суму перевищення фактичних доходів, визначених в кінці року, над сумою доходів, віднесеною протягом року	231	710
4.2	– на суму перевищення доходів, віднесених протягом року над сумою фактичних доходів, визначених в кінці року (методом “червоне сторно”)	231	710
5	Коригування суми витрат:		
5.1	– на суму перевищення фактичних витрат, визначених в кінці року, над сумою витрат, віднесених протягом року	940	231
5.2	– на суму перевищення витрат, віднесених протягом року, над сумою фактичних витрат, визначених в кінці року (методом “червоне сторно”)	940	231
6	Включення до фінансових результатів доходу від первісного визнання сільськогосподарської продукції	710	791
7	Включення до фінансових результатів витрат від первісного визнання сільськогосподарської продукції	791	940

Припустимо, що продукцію озимої пшениці було оприбутковано за справедливою вартістю, тобто 1 332 613,75 грн не справедлива вартість, а витрат на той період було менше 1 236 332,42 грн. (Додаток Б.18)

Після того, як відобразили оприбуткування продукції на дебет рахунків 27, 208 кредит 231 на суму 1332613,75 грн, визначаємо різницю між дебетом і кредитом, причому справедлива вартість перевищує витрати на вирощування і це буде дохід (1 332 613,75 грн. - 1 236 332,42 грн.) 96 281,33 грн. його відносять на кредит рахунку 710 і дебет 231 “Рослинництво”

В кінці року по заклочних операціях на рахунок 231 відносять ще витрати:

- розподілено управлінські загально виробничі витрати: дебет рахунку 231 "Рослинництво" кредит 91 "Загально виробничі витрати" на суму 24175,50

- розподілено амортизація і витрати на утримання тракторів, комбайнів і іншої техніки: дебет рахунку 231 "Рослинництво" кредит 91 "Загально виробничі витрати" на суму 11500 грн.;

- скориговано послуги допоміжних виробництв: дебет рахунку 231 "Рослинництво" кредит 234 "Допоміжні виробництва" на суму 4520,13 грн. та інші.

Разом сума становить 40195,63 грн.

Після розноски операцій по дебету рахунку 231 появилсь сальдо на суму 40195,63 грн. Необхідно заново визначити дохід і відкоригувати. Для цього визначаємо заново витрати на вирощування: беремо суму витрат при визначенні

доходу додаємо витрати, що появилсь. ($1\ 236\ 332,42 + 40\ 195,63 = 1\ 276\ 528,05$

грн.). Потім порівнюємо з сумою справедливої вартості, , вона більша, але на

меншу суму, тобто сума доходу вже становить ($1\ 332\ 613,75$ грн. - $1\ 276\ 528,05$ грн.)

56,085,70 грн., а раніше було списано 96 281,33 грн. Тепер визначаємо різницю (96

281,33 грн. - $56\ 085,70$ грн.) 40195,63 грн. і відносимо на рахунки : дебет рахунку

231 "Рослинництво" кредит рахунку 710 "червоним сторно". Після розноски цих

операцій рахунок "озима пшениця" закриється.

У випадку, якщо справедлива вартість оприбукованої продукції нижче фактичних витрат на її вирощування, сума різниці вважається збитком і

відноситься в дебет рахунку 940 "Витрати від первісного визнання та від зміни

вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю" і кредит 231

"Рослинництво" в аналогічному порядку.

Але необхідно зауважити, що і при такому порядку закриття рахунків,

фактичну собівартість продукції визначати необхідно, як економічного показника,

що показує, в що обходиться виробництво продукції на підприємстві, і необхідного

для аналізу і контролю.

Таким чином, порядок закриття рахунків з обліку в рослинництві залежить від прийнятого на підприємстві способу оцінки вирощеної продукції. Це два способи:

- оцінка за виробничою собівартістю;
- оцінка за справедливою вартістю.

Обидва способи розкрито в роботі за даними ПСП “Злагода”.

2.4. Облік витрат виробництва продукції рослинництва в умовах використання інформаційних технологій

Використання комп'ютерної техніки та відповідного програмного забезпечення для обліку і контролю значно змінює технологію відображення операцій, призначення та зміст облікових регістрів. З первинних форм узагальнення та групування інформації вони перетворюються на вихідні форми, що дає змогу вести облік не тільки в синтетичних, а й аналітичних розрізах. Крім того, з'являється можливість здійснювати вибірки відповідно до потреб за необхідними класифікаційними ознаками, об'єктами витрат і центрами відповідальності. В умовах використання інформаційних систем і технологій бухгалтерського обліку зростають оперативність, точність, аналітичність одержаної інформації, що є важливим показником успішного розвитку підприємства. При цьому значно полегшується робота працівників бухгалтерської служби підприємства. При використанні комп'ютерних інформаційних технологій частина облікової інформації зберігається в електронній формі, що значно підвищує повноту використання інформації для управління, а також знімає потребу повторного введення даних при їх перенесенні з первинних документів до накопичувальних регістрів або з одного регістру до іншого. При цьому також знижується ризик допущення помилок технічного характеру, що значно підвищує якість облікової інформації. Тобто, основні переваги від використання автоматизованих інформаційних систем обліку і контролю полягають у наступному:

- автоматичному виконанні складних математичних розрахунків і типових процедур;
- можливості розрахунку декількох варіантів для більш обґрунтованого прийняття управлінських рішень;

- забезпеченні необхідних умов для контролю й аналізу;
- можливості обробки й економічного зберігання великої кількості однотипної інформації;
- можливості здійснення вибірки інформації з великої кількості даних;
- мінімізації помилок, пов'язаних із неправильним перенесенням

інформації з одних документів до інших:

- підвищенні економічності одержання інформації;
- зростанні аналітичності одержаної інформації;
- можливості подання інформації, у більш зручному для сприйняття

вигляді.

Використання інформаційних технологій вносить зміни також в організацію бухгалтерського обліку. Комп'ютерна техніка з допоміжного засобу перетворилася у важливий фактор раціональної організації бухгалтерського обліку, змінюючи не лише його форму, а й зміст. Це зумовлено тим, що змінюються

способи обробки інформації, хоча сутність обліку не зазнала кардинальних змін.

Сільськогосподарські підприємства, в тому числі і ПСП "Злагода" для ведення бухгалтерського обліку застосовують автоматизовану форму обліку 1С:Підприємство. Бухгалтерія.

За даної форми всі етапи обробки облікової інформації здійснюються автоматизовано з використанням відповідного програмного забезпечення. Введені з паперових або електронних носіїв дані обробляються програмою, формуються кореспонденції рахунків, нараховуються обороти та виводяться сальдо, заповнюються облікові реєстри та звітність.

Це дає можливість підвищити оперативність, точність даних бухгалтерського обліку, сумістити документування і реєстрацію облікової

реєстрації, знизити трудомісткість облікових робіт, інтегрувати всі види обліку, покращити контрольну функцію обліку.

Вихідними даними для роботи програми є бухгалтерські проводки з первинних чи накопичувальних документів, які вносяться в журнал господарських операцій. В програму вводяться всі проводки, які відбивають господарську діяльність підприємства. Програма розрахована для зберігання великої кількості проводок, але завжди можна знайти серед них потрібні по даті, рахунках дебету і кредиту, сумі або змісту. Крім того, можна обмежити “видимість” проводок деяким часовим інтервалом, проглядаючи проводки за рік, півроку, квартал.

Програма дозволяє при вводі проводок автоматично сформувати і роздрукувати вихідні документи. Один раз звівши реквізити операції (кількість, суму, дату), ви відразу отримаєте і проводки в журналі операцій, і вихідний (первинний) документ (накладну, рахунок, вимогу). Ви можете вільно змінювати поставлені з програмою форми документів або створювати нові за своїми потребами [26].

На основі введених проводок програма формує бухгалтерські реєстри у формі відмостей, і різні допоміжні документи, а саме:

- оборотно-сальдову відомість по всіх рахунках і субрахунках в цілому по підприємству;
- оборотно-сальдову відомість по кожному рахунку в розрізі субрахунків, аналітичних рахунків.

Реєстри можуть містити дані за місяць, квартал, рік або любий інший період часу.

При веденні аналітичного обліку програма дозволяє вести необмежену кількість довідників об'єктів аналітичного обліку: по культурах, видах робіт, видах витрат, по дільницях, статтях витрат. Програма веде аналітичний облік в кількісному (якщо це вказано) і грошовому виразах.

ПСП “Злагода” знаходиться на стадії переходу на автоматизовану форму обліку

Так з обліку витрат і виходу продукції рослинництва інформація з первинних і зведених документів вводиться за певною системою в Журнал операцій протягом місяця. Потім ці дані формують бухгалтерські реєстри.

Спочатку це буде Оборотно - сальдова відомість по рахунку 231, в якій дано суми залишків і обігів в розрізі культур та інших аналітичних рахунків і видів витрат. (Додаток Б.16)

Загальні обороти і залишки з рахунку 231 відображені в загальній Оборотно-сальдовій відомості по підприємству. (Додаток Б.15)

Щодо обліку витрат оборотно-сальдова відомість з рахунку 231 не дуже пристосована: відсутні кількісні показники, розбивка кредита за видами продукції та ін. Необхідно удосконалити дані цього реєстру.

Крім того, в системі часті збої в роботі і можливі помилки, які відслідковуються шляхом звірки з реєстрами, що ведуться паралельно вручну. Це - Книга обліку витрат та оборотна відомість по рахунку 231. (Додаток Б.18)

Отже, підприємство зацікавлене і використовує автоматизовану обробку даних бухгалтерського обліку на підприємстві і складання звітності, але щодо обліку витрат необхідно провести вдосконалення в системі програмного забезпечення в плані розробки більш досконалих реєстрів аналітичного обліку.

Висновки: Облік витрат виробництва продукції рослинництва на підприємстві налагоджено належним чином. Використовується рахунок 231 "Рослинництво", аналітичні рахунки відкриваються за найменуванням кожної культури і виду робіт, крім зернобобових (передбачено в усіх формах статистичної звітності). Аналітичний облік ведеться паралельно в двох реєстрах: Книзі обліку витрат (заказується в типографії) та машинограми Оборотно-сальдова відомість. Після складання проводиться звірка підсумків і виправлення помилок при необхідності. В роботі частіше використовується книга, як реєстр, що містить всю необхідну інформацію, а відомість вимагає удосконалення під потреби рахунка 231.

Первинний облік налагоджений чітко, з використанням необхідних документів, для оприбуткування зернової продукції використовується Реєстр приймання зерна вагарем.

Оцінка виробленої продукції здійснюється за плановою собівартістю з визначенням в кінці року фактичної та коригуванням в порядку, висвітленому в роботі. Пропоную використовувати другий варіант – оцінку за справедливою собівартістю, як такий, що відповідає вимогам П(С)БО 30 “Біологічні активи”

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІ РОСЛИННИЦТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ

3.1. Методичні прийоми та джерела внутрішнього контролю витрат виробництва

Внутрішній контроль - сукупність процедур, що забезпечують збереження активів підприємства та вірогідність звітності, що складається службою бухгалтерського обліку на основі даних, отриманих від функціональних підрозділів.

В сучасних умовах підприємництва не доцільно розділяти систему обліку і контрольні процедури. За допомогою системи обліку фіксуються господарські процеси і явища, які відбулись на підприємстві з господарськими засобами і джерелами їх утворення, але це також необхідно і проконтролювати. А контроль, в основному, необхідно спрямувати на процес виробництва і вихід продукції на підприємствах. Для керівництва аграрних виробників все більшої ваги набувають контрольні процедури щодо витрат на виробництво і вихід продукції рослинництва, які стають основним способом забезпечення необхідного рівня рентабельної діяльності.

Внутрішній контроль здійснюють керівник підприємства, головний бухгалтер та спеціалісти а також спеціально створені структури (інвентаризаційна комісія, ревізійна комісія). Її завданням є забезпечення виробництва запасами, їх збереження, сприяння впровадженню прогресивних технологій і раціональних методів праці, економне використання паливно-енергетичних та інших ресурсів з метою зниження собівартості продукції.

Особливо важливим видом внутрішнього контролю на підприємстві є внутрішній контроль витрат виробництва. Контроль витрат виробництва – це контроль за процесами та чинниками, що впливають на витрати виробництва та їх рівень, на формування собівартості виготовленої та реалізованої продукції [7].

Виділяються наступні завдання внутрішнього контролю витрат виробництва:

1. підтвердження достовірності оформлення і відображення в обліку прямих і непрямих витрат;
2. оцінка якості інвентаризації незавершеного виробництва;
3. арифметичний контроль показників собівартості за даними обліку витрат на виробництво;
4. зниження використання основних та допоміжних матеріалів на продукцію;
5. зменшення матеріаломісткості та енергомісткості продукції, що виготовляється;
6. попередження незаконних дій і непродуктивних виробничих витрат;
7. зниження рівня загальновиробничих витрат;
8. недопущення браку та погіршення якості продукції;
9. узагальнення інформації внутрішнього контролю витрат з метою формування варіативного інформаційно-аналітичного базису прогностичних показників [7].

Характерною особливістю внутрішнього контролю витрат виробництва є те, що він проводиться в процесі господарської діяльності (у момент здійснення та оформлення господарських операцій) і дає можливість вчасно виявляти недоліки, вивчати причини їх виникнення та вживати заходів щодо їх усунення. Контроль за витратами на підприємстві поділяється на попередній, поточний та наступний:

- попередній контроль відіграє важливу роль у мінімізації витрат у процесі їх планування, коли здійснюються узгодження планових матеріальних витрат, формування планового фонду оплати праці, визначення планових накладних витрат і обчислення коефіцієнтів їхнього розподілу, розрахунок норм та нормативів витрат;

- поточний контроль дає змогу постійно тримати під наглядом фактичні витрати на предмет їх відповідності плановим витратам, нормам і нормативам витрат;

• наступний контроль - це контроль господарських операцій після їх здійснення, цінність такого контролю полягає в тому, щоб з'ясувати:

- правомірність проведення витрат на основі певних документів;
- хто із відповідальних за витрати осіб допустив економію або перевитрати, і чому;

• які заходи були здійснені на підприємстві щодо підвищення ефективності витрат, у тому числі які стимули надали для кращих працівників та які покарання отримали порушники.

Мал. 1. Класифікація методів внутрішнього контролю

До прийомів фактичного контролю відносяться:

• інвентаризація – перевірка і документальне підтвердження наявності та стану активів та зобов'язань, витрат незавершеного виробництва підприємства, їх оцінка;

• контрольний обмір – фактичний обсяг виконаних робіт на окремих ділянках, обсяг оприбуткованої продукції, зіставляється з обсягом оформленим відповідними документами;

• лабораторний аналіз – аналіз зразків на відповідність показників якості сільськогосподарської продукції;

• обстеження – візуальний огляд об'єктів дослідження;

• спостереження – нагляд за здійсненими операціями,

• отримання письмових пояснень і довідок – одержання письмової відповіді від посадових осіб, працівників суб'єкта господарювання на поставлені аудитором запитання.

Документальні прийоми це:

• перевірка по суті – вивчає господарські операції документально оформлені відносно їх відповідності вимогам інструкцій, положень, стандартів;

• формальна перевірка – вивчає зовнішні і внутрішні документи, встановлює повноту та правильність оформлення документів, заповнення реквізитів, відповідність підписів осіб, які склали документ;

• арифметична перевірка арифметичної точності, арифметичних розрахунків, перерахунок загальних підсумків;

• взаємна звірка – порівняння різних за своїм найменуванням і характером документів, в яких відображають одну і ту операцію;

• анкетування – отримання необхідної інформації від клієнта, інших осіб, застосуванням спеціально розроблених анкет;

• тестування – формулювання переліку питань для оцінки об'єкту дослідження за сформованими відповідями.

Аналітичні тести - це методи порівняння як в абсолютних одиницях, так і у відносних (індекси, коефіцієнти, відсотки).

Розрахунково-аналітичні методи використовують економічний аналіз, статистичні, економіко-математичні розрахунки.

Сканування - безперервний, поелементний перегляд інформації (наприклад, перегляд первинних документів з метою встановлення незвичного факту).

Експертну оцінку застосовують при дослідженні документів, господарських операцій, якості виконаних робіт. Вона здійснюється спеціалістами різних галузей знань за дорученнями внутрішнього аудитора. Експерт повинен давати правову, достовірну та об'єктивну оцінку, яка залежить від наданих йому матеріалів правильного формування поставлених йому запитань. За результатами експертної оцінки складається висновок з повними та конкретними відповідями на запитання, які поставлені внутрішнім аудитором.

У практиці аудиторської роботи виділяють чотири основні методи організації перевірки: суцільна перевірка (документальна і фактична), вибіркова, аналітична, комбінована. Значну допомогу в організації перевірки надає використання комп'ютерної техніки.

При суцільній перевірці перевіряються всі масиви інформації, без винятку, щодо господарських процесів, що відбулись у клієнта за період, що перевіряється.

Вибіркова перевірка передбачає застосування аудиторських процедур менше ніж до 100% масивів інформації, дозволяє аудитору отримати докази і оцінивши окремі характеристики вибраних даних, розповсюдити дієвість цих доказів на всю сукупність даних.

Якщо при вибіркового дослідженні встановлені серйозні порушення, то відповідна сукупність інформації повинна бути перевірена суцільним методом.

Джерелами внутрішнього контролю витрат в рослинництві є:

- наказ про облікову політику;
- первинні документи з обліку витрат і виходу продукції;
- облікові реєстри синтетичного і аналітичного обліку, що використовуються для відображення операцій з обліку витрат та виходу продукції;
- розрахунки калькуляції;
- акти та аудиторські висновки чи інша документація про результати попереднього контролю;
- фінансова звітність:
  - ф. 1. Баланс
  - ф. 2. Звіт про фінансові результати
  - ф. 5. Примітки до річної фінансової звітності;
- статистична звітність:
  - ф. 50 ст. Звіт про основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств;
  - ф. 21. Звіт про реалізацію продукції сільського господарства.

Такі методичні прийоми та джерела внутрішнього контролю витрат виробництва в рослинництві пропонується використовувати.

3.2. Методика внутрішнього контролю витрат виробництва продукції рослинництва

Контроль має істотне значення у виявленні і мобілізації наявних резервів, сприяє підвищенню ефективності й якості роботи, посиленню режиму економії, виявленню причин і умов, за яких утворюються втрати. Правильно організований контроль повинен не тільки виявляти недоліки і порушення, а й запобігати їм, а також сприяти їх своєчасному усуненню. Ефективність застосування контролю залежить насамперед від рівня зацікавленості власників, ступеня розуміння ролі, місця і значення виконання контрольних функцій менеджерами вищих рівнів управління підприємства.

Під час здійснення контролю на підприємстві потрібно визначити його мету, безпосередні завдання і функції та враховувати фактори, що впливають на організацію контролю, принципи.

Доцільно визначити місце служби контролю в організаційній структурі підприємства та рекомендовано модель побудови організаційної структури служби контролю, до складу якої мають входити високопрофесійні спеціалісти різного напрямку.

Пропонуємо розглянути, раціональну на нашу думку, розроблену методичну модель контролю витрат (рис.1). Дана модель дозволяє визначити об'єкти контролю, джерела інформації (що включають в себе облікові документи та звітність), методичні прийоми.

Мал. 2. Внутрішньогосподарський контроль витрат на виробництво продукції.

Контроль витрат виробництва необхідно починати з перевірки і обґрунтування нормативної бази підприємства, ознайомитись з плановими показниками, перевірити дотримання положення про облікову політику відносно обліку витрат та діючого законодавства і методичних рекомендацій, а потім перевіряти законність, доцільність, склад витрат і повноту оприбуткування виробленої продукції.

Здійснюючи контроль за формуванням витрат на виробництво, необхідно пересвідчитись в правильності організації їх обліку витрат.

Для цього необхідно перевірити: методику обліку витрат на підприємстві та відповідність її обліковій політиці, прийнятій на підприємстві; принципів

Н особливість включення витрат до собівартості тільки того періоду, у якому їх здійснено, незалежно від часу їхньої оплати; прямі й непрямі витрати, що відносяться на собівартість продукції; витрати, за якими неможливо точно встановити, до якого калькуляційного періоду вони мали відноситися.

Собівартість є одним із найважливіших фінансових показників, який впливає на розмір отриманого підприємством прибутку. Тому, здійснюючи внутрішній контроль виробничих витрат підприємства, слід приділяти увагу порядку формування та обліку собівартості послуг.

У процесі контролю здійснюються перевірка: наявності й правильності оформлення первинних документів, які є підставою для записів щодо формування собівартості послуг; правильності віднесення витрат до складу собівартості послуг; повноти, правильності та достовірності відображення операцій з формування собівартості послуг в обліку та звітності; оцінка стану синтетичного та аналітичного обліку витрат на виробництві, що включаються до собівартості послуг; оцінка правильності формування собівартості послуг за об'єктами калькулювання витрат.

Значну увагу необхідно приділити такому питанню як правильність визначення собівартості виготовленої продукції. Тому необхідно мати на увазі, що до собівартості зерна включаються усі прямі витрати з моменту передпосівного обробітку ґрунту до моменту завершення збору врожаю, включаючи витрати на сушіння, сортування та очищення зерна на току.

Контроль собівартості розпочинається з перевірки оформлених первинних документів з обліку витрат, групування їх, відображення їх в бухгалтерських проводках і розноску по аналітичних рахунках. Ця робота оформляється робочим документом у вигляді додаткової таблиці.

Перевірка має підтвердити правильність розрахунку фактичної собівартості продукції та проведених коригувань і також усі відхилення відобразити у робочих документах.

Завданням внутрішнього контролю є перевірка повноти надходження продукції від урожаю.

Так, при перевірці документів по надходженню зернової продукції на склад, необхідно перевірити складання Реєстрів приймання зерна вагарем: наявність дати, підсумків, наявність талонів комбайнерів і водіїв, запис їх у Відомості руху зерна та книзі складського обліку. У випадку якщо документ викликає підозру (виявлення виправлень, підчисток), повинен провести їх зустрічну перевірку – звірку з документами про нарахування заробітної плати комбайнерам і водіям. Особливу увагу має привернути перевірка Актів на сортування і сушіння: заповнення всіх реквізитів, правильність визначення розмірів усушки, відображення мертвих та зернових відходів.

При перевірці повноти оприбуткування зерна особливу увагу слід звернути на правильність зважування тари при його перевезенні.

У разі неправильного зважування тари при перевезенні зерна виникають можливості для не оприбуткування зерна. Зважування тари за кожним рейсом є обов'язковим і при перевірці слід у цьому переконатися.

Необхідним етапом є перевірка правильності оформлення талонів і реєстрів та наявності фактів виконання однією особою функцій комірника, завідуючий током і вагаря, наявність аналізів якості зерна на вологість, засміченість.

Ефективним прийомом контролю повноти оприбуткування продукції є опитування працівників підприємства, які пов'язані з вирощуванням та оприбуткуванням продукції.

Отже, система контролю на підприємстві має бути побудована так, щоб своєчасно інформувати керівників підприємства про необхідність проведення коригуючих та попереджувальних заходів на основі прийняття ефективних управлінських рішень.

3.3 Узагальнення обліково-контрольної інформації щодо витрат у рослинництві та шляхи їх оптимізації

Основним змістом контролю є перевірка дотримання господарського та фінансового законодавства, вірогідності ведення обліку та складання звітності,

господарської доцільності та законності здійснених управлінських рішень. За результатами перевірок, аналізу та досліджень, якщо встановлено порушення, помилки чи відхилення, необхідно складати акти або довідки, які будуть підставою керівництву підприємства для прийняття відповідних управлінських рішень.

Для документального оформлення результатів проведення контролю за обліком витрат необхідно використовувати спеціально розроблені робочі документи, зокрема тести внутрішнього контролю облікового процесу витрат, аналітичні тести перевірки правильності відображення витрат у статтях калькуляції виробничої собівартості.

Як підсумковий документ за результатами внутрішнього контролю витрат виробництва запропоновано використовувати Відомість виявлених помилок і порушень під час контролю витрат виробництва (табл. 3.1), у якому відображаються найбільш суттєві недоліки та надаються рекомендації щодо їх усунення.

Таблиця 3.1

Відомість виявлених помилок і порушень під час контролю витрат виробництва

№ з/п	Первинний документ, обліковий регістр	Характер порушень
1	Акт про витрати насіння та посадкового матеріалу №13 від 02.04.2020	Виправлення кількості витраченого насіння без відповідного підпису
2	Обліковий лист тракториста-машиніста №31 від 16.03.2020	Не заповнено графи: “Агротехнічні умови виконання роботи”, “Змінний еталонний виробіток”
3	Обліковий лист тракториста-машиніста №31 від 16.03.2020	Відеутні дані про витрати пального
4	Акт про використання мінеральних, органічних і бактеріальних добрив, отрутохімікатів і гербіцидів №17 від 20.04.2020	Акт не затверджено керівником підприємства

За результатами проведення контролю доцільно складати звіт керівництву, у якому має бути викладено загальні висновки та розроблено відповідно до них

Н рекомендації щодо організації належного обліку окремих елементів собівартості послуг, збереження активів підприємства; заходи щодо зниження собівартості послуг, ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів; можливі шляхи вдосконалення технології виробництва. Звіт готується для того, щоб донести до керівництва підприємства інформації про недоліки в бухгалтерському обліку,

Н системі внутрішнього контролю, а також внесення пропозицій щодо удосконалення бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю з метою запобігання порушень, розкрадання майна.

Для цього необхідно:

Н

- згрупувати виявлені недоліки;
- скласти накопичувальні відомості порушень, аналітичні таблиці, розрахунки, графіки;

Н

- узагальнити та відобразити результати перевірки в звіті;
- обговорити результати контролю з найвищим управлінським персоналом клієнта;

Н

- розробити проект профілактичних та попереджувальних дій;
- прийняти рішення за результатами перевірки та здійснити контроль за їх виконанням.

Н Контроль витрат на виробництво і вихід продукції має забезпечити вирішення свого головного завдання – оптимізації рівня витрат і недопущення неефективних витрат.

Н Критерієм оптимізації виступає мінімум витрат. Низький рівень витрат дає змогу підприємству отримати переваги на ринку збуту, вільно проводити цінову політику, досягти більшої величини прибутку. Однак зниження витрат є важливим завданням, але не основною метою, оскільки зниження витрат може супроводжуватись недобором урожаю, зниженням якості продукції. З цією метою часом буває вигідніше піти на додаткові витрати, щоб досягти необхідного рівня

Н виробництва продукції. Важливим для підприємства є оптимізація витрат - досягнення такого рівня витрат, що дасть змогу розширити обсяги виробництва за умови високої якості продукції і низької собівартості.

Н Головними напрямками оптимізації витрат на підприємстві є:

- налагодження системи управління витратами за рахунок скорочення управлінського апарату, підвищення ефективності його діяльності;

Н

- розробка чіткої системи детального обліку, аналізу і контролю витрат;
- оптимізація витрат на оплату праці працівників;
- постійне підвищення кваліфікації працівників підприємства;
- оптимізація чисельності працівників підприємства;
- побудова ефективної системи мотивації та заохочення працівників в економії ресурсів та збереженні виробничого потенціалу;

Н

- удосконалення роботи постачальницької та збутової служби;
- застосування новітніх технологій та автоматизація виробництва;
- чітке дотримання технологічної дисципліни;
- вивчення причини браку на підприємстві для своєчасного виявлення, та запобігання його.

Н Тільки комплекс заходів по оптимізації витрат забезпечують підприємству максимальний результат.

Таким чином, оптимізація витрат підприємства – це ціла самостійна система, і вона може більш ефективно працювати у тому випадку, коли наявні ресурси використовуються економно та раціонально. Зменшення та оптимізація витрат завжди буде залишатися актуальною проблемою на будь якому підприємстві. Раціонально функціонуюча система управління витратами, в результаті роботи якої приймаються рішення, спрямована на підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності, здобуття конкурентних переваг та підвищення прибутковості підприємства й сприятиме його успішності.

Н Розробка конкретних напрямків удосконалення контролю витрат на виробництво і вихід продукції рослинництва на підприємстві, дозволяє впливати на фінансово-економічні результати його діяльності.

НУБІП України

ВИСНОВКИ

На сучасному етапі розвитку економіки України роль виробничого господарських підприємств підвищилась у зв'язку з необхідністю забезпечення ринку продукцією з високою якістю, конкурентоспроможністю та низькою собівартістю.

Собівартість є одним з найважливіших показників господарської діяльності підприємств, оскільки показує, у що саме обходиться господарству виробництво відповідного виду продукції і наскільки економічно вигідним воно є в конкретному підприємстві.

Враховуючи те, що собівартість – це виражені у вартісній формі поточні витрати підприємства на виробництво продукції, то для забезпечення ефективного виробництва необхідно здійснювати контроль за витратами та надходженням продукції, визначення фактичної собівартості продукції. Це можливо на основі даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

У даній роботі розглянута організація обліку і контролю за витратами на вирощування продукції рослинництва, оприбуткуванням її, визначенням фактичної собівартості та коригуванням її собівартості на основі даних ПСП “Злагода” Корюківського району, Чернігівської області.

Досліджуване підприємство організоване на базі колишнього колективного сільськогосподарського підприємства, має необхідну інфраструктуру для розведення молочно-м'ясного скотарства. Підприємство невелике, вузько спеціалізоване, площа сільськогосподарських угідь становить 1577,61 га. Вирощування продукції рослинництва – в основному зернових культур – другорядна галузь, та дає в межах 20% доходу підприємства і тому необхідно забезпечити контроль за витратами та економічною ефективністю галузі.

У процесі розкриття теми роботи у першому розділі було висвітлено економічний зміст виробничих витрат рослинництва, їх оцінка та методику визначення фактичної собівартості продукції рослинництва на підприємстві.

У другому розділі за даними досліджуваного підприємства охарактеризовані теоретичні основи обліку витрат і виходу продукції рослинництва, розглянуто порядок документального оформлення і контролю за

витратами та оприбуткуванням урожаю, показано методику оцінки продукції при оприбуткуванні від урожаю, її коригування та закриття рахунку 231 “Рослинництво”. Необхідно відмітити, що дане підприємство оцінку продукції здійснює за плановою собівартістю з доведенням в кінці року до рівня фактичної.

У третьому розділі розглянуто теоретичні та практичні основи контролю за витратами в галузі рослинництва та шляхи їх оптимізації.

При обліку витрат на виробництво продукції та її калькулювання працівники бухгалтерії керуються такими нормативними актами, як П(С)БО – 16 “Витрати”, П(С)БО – 30 “Біологічні активи”, “Методичними рекомендаціями з планування обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств № 132” та іншими нормативно – правовими документами.

Якісний склад працівників обліково-аналітичної служби має достатньо високий рівень, їх кількість має нормативне значення. Всі бухгалтери підвищують рівень професіоналізму за допомогою періодичних видань та семінарів.

Наказ про облікову політику має всі необхідні складові, що визначають питання обліку витрат на виробництво і вихід готової продукції рослинництва.

Положенням про облікову політику підприємства передбачено ведення бухгалтерського обліку за комп'ютерною формою 1С:Підприємство. Бухгалтерія., але на період переходу паралельно облік ведеться за меморіально-ордерною формою. Первинні документи на місцях здійснення витрат складаються на паперових носіях, а подальша обробка інформації здійснюється в бухгалтерії в електронному вигляді в режимі 1С:Підприємство. Бухгалтерія і вручну в реєстрах меморіально-ордерної форми обліку.

У процесі дослідження на даному підприємстві було з'ясовано, що облік витрат на виробництво продукції рослинництва і калькулювання здійснюється у

відповідності до діючих методичних рекомендацій, з чітко налагодженим контролем за надходженням продукції і здійсненням витрат.

У роботі проведено порівняльне дослідження за даними підприємства про порядок обліку в рослинництві при оприбуткуванні продукції:

- за плановою собівартістю, її калькуляція, коригування та закриття рахунку;
- за справедливою вартістю, визначенням та списанням доходів або витрат і закриттям рахунку.

Пропонується підприємству використовувати другий варіант - оцінку за справедливою вартістю, як такий, що відповідає вимогам П(С)БО 30 "Біологічні активи".

Проведені дослідження свідчать, що на підприємстві здійснюється лише наступний контроль за обліком витрат. Такий контроль на підприємстві проводять після завершення всіх господарських операцій, що перевіряються, а також не дає змоги впливати на те, що вже здійснено, але його перевагою є можливість впливати на діяльність в майбутньому, за рахунок виявлених недоліків в минулому та розробки пропозицій щодо недопущення помилок.

Підприємству необхідно:

- розробити схему контролю витрат на виробництво продукції рослинництва, яка б передбачала здійснювати як наступний так і оперативний контроль за витратами протягом технологічного процесу, виявляти непередбачені відхилення та приймати дієві оперативні рішення;

- удосконалити організацію бухгалтерського обліку:
  - перейти в підприємстві на нове програмне забезпечення ERP класу, для цього підприємству потрібно залучити до роботи молодих фахівців;
  - використовувати прогресивні методики в обліку, включаючи й методику оцінки продукції рослинництва за справедливою вартістю;
  - здійснювати поточний контроль за своєчасним документальним оформленням операцій в період посівної та збирання врожаю;

розробити ефективну систему документообігу для отримання оперативної інформації з усіх підрозділів.
Розробка напрямів удосконалення бухгалтерського обліку витрат, контролю витрат на виробництво і вихід продукції рослинництва та шляхів їх оптимізації

дозволяють вплинути на фінансово-економічні результати діяльності підприємства.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєва А. В. Удосконалення обліку витрат на виробництво та формування собівартості продукції / Алексєєва А. В., Васильєва В. Г. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. Випуск 23, частина 1. С.5-9. Режим доступу: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/23_1_2019ua/3.pdf
2. Артеменко Н. В. Особливості обліку витрат на виробництво продукції рослинництва / Н. В. Артеменко, М. В. Лагункова // Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард-2016": тр. 7-ї Міжнар. наук.-практ. Internet- конф. студ. та молодих вчених, 27 грудня 2016 р. / ред. Н. Г. Перерва, С. М. Строков, О. М. Гуцай. Харків: НТУ "ХП", 2016. – С. 299-302.
3. Баришевська І. В. Формування собівартості продукції рослинництва та шляхи її зниження на сільськогосподарських підприємствах / І. В. Баришевська, Т. І. Чаюк // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Сер. : Економічні науки. – 2017.
4. Божко М. В. Трансформація категорії витрат в економічних дослідженнях. Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки. 2016. №2. – С. 63-68.
5. Бондаренко Н.М. Документальне оформлення операцій з виробництва та збирання зерна на сільськогосподарських підприємствах / Бондаренко Н.М., Барміна К.О. // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. Випуск 10, Частина 2. С.161-165. Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_10/90.pdf
6. Бондаренко Н.М. Особливості обліку витрат і виходу продукції рослинництва / Н. М. Бондаренко, Н. В. Різченко // Економіка та держава. 2019. № 11. С.76-82. Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/11_2019/17.pdf
7. Бондаренко Н.М. Теоретичні засади організації внутрішньогосподарського контролю витрат виробництва у сільськогосподарських підприємствах / Бондаренко Н.М., Гузь В. С. // Науковий вісник Ужгородського

національного університету. 2017. Випуск 12, частина 1. С.51-54. Режим доступу: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/12_1_2017ua/13.pdf

8. Боярський Ю.І. Оцінка залишків незавершеного виробництва: проблеми визначення // Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 2(20). - Електронний ресурс]. – Режим доступу: pbo.ztu.edu.ua/article/viewFile/43766/40486.

9. Бутинець Ф.Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління / Ф.Ф. Бутинець // Міжнародний збірник наукових праць «Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу», 2012. Вип. 1 (22).

10. Бухгалтерський облік формування витрат виробництва і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) // Все про бухгалтерський облік. – 2014. – № 91. – С. 23-26.

11. Вініченко І. І. Економічний зміст та формування витрат підприємства / І. І. Вініченко, О. О. Кравченко // Економіка та держава. – 2015. - № 11. - С.14- 17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/11_2015/5.pdf

12. Гаврилюк О. О. Сучасний стан виробництва продукції рослинництва та його вплив на побудову обліку витрат / О. О. Гаврилюк, О. Чоп // Ефективна економіка. 2018. №6. Режим доступу:

http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/6_2018/45.pdf

13. Гнатишин Л. Організація системи первинного обліку в зерновиробництві / Л. Гнатишин, О. Прокопишин, М. Чумак // Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Економіка АПК. — 2014. — № 21 (1).

С. 84 – 91.

14. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс] / офіційний сайт Верховної ради України. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>.

15. Гончарук Н. О. Інформаційне забезпечення аналізу і контролю витрат на виробництво продукції тваринництва // Н. О. Гончарук, Г. М. Пасемко // Вісник ЖНАЕУ. – 2016. - № 1 (54), т. 2 - С. 236-244. Режим доступу: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/7018/1/VZNAU_2016_1_2_236-244.pdf

16. Давидюк Т.В. Методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції у вітчизняних нормативних актах: напрями удосконалення [Електронний ресурс] / Т. В. Давидюк // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2016. – № 1

(23). – С. 6-13. – Режим доступу до журн.:

<http://economics.opu.ua/files/archive/2016/n1.html>

17. Домбровська Н.Р. Сутність витрат підприємства як обліково-економічної категорії / Домбровська Н.Р. // Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». 2018. Випуск 3-2 (46). С.133-136. Режим доступу: [http://business-](http://business-navigator.ks.ua/journals/2018/46_2_2018/30.pdf)

[navigator.ks.ua/journals/2018/46_2_2018/30.pdf](http://business-navigator.ks.ua/journals/2018/46_2_2018/30.pdf)

18. Дробязко С. І. Управління витратами підприємства на основі процесу бюджетування: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами. Київ, 2011. 19с. [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=446>

19. Єдинак Т.С. Омельницька Ю.Е. Особливості калькулювання собівартості продукції рослинництва сільськогосподарськими підприємствами. Економіка і суспільство. 2018. Випуск №19. С.1260-1265.

https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/188.pdf

20. Зав'ялова Е.С. Формування внутрішнього контролю в системі управління підприємствами АПК. Актуальні питання сучасної науки, 2014. № 2. С. 50–53.

21. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій:

Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.

22. Інструкція про службові відрядження в межах України та за кордон: наказ Міністерства фінансів України від 13.03.1998 р. № 59. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98>.

23. Кодекс законів про працю Затверджений Законом N 322-VIII (322а-08) від 10.12.71(ВВР), 1971 (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua/>.

24. Костякова А.А. Удосконалення обліку та контролю витрат рослинництва / Костякова А.А. // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – Випуск 9 (33). – Ч. 2. 2012. [Електронний ресурс]. Режим

доступу: http://archive.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2012_9_2/20.pdf

25. Костякова А.А. Методи обліку витрат у рослинництві / Костякова А.А. // Облік і фінанси. 2017. № 2 (76). С.13-20. Режим доступу: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/3577/1/2.pdf>

26. Литвиненко В.С., Толстоног В.В. Обліково-контрольне забезпечення управління витратами: інституціональний підхід: монографія / В.С. Литвиненко, В.В. Толстоног. – К.: Фітосоціоцентр, 2015. – 260 с. Режим доступу: <http://dglb.nubip.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/151>

27. Мезенцева Н.М., Серікова Т.А. Формування витрат сільськогосподарської продукції в сучасних умовах господарювання. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Випуск 3 (20). С. 496-504. http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/20_2019/76.pdf

28. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів, затверджені наказом Мінфіну від 29.12.06 р. № 1315. [Електронний ресурс] : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1315201-06>

29. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств: Наказ Міністерства аграрної політики України від 18.05.2001 р. № 132. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01>.

30. Методичні рекомендації із застосування реєстрів бухгалтерського обліку, затверджені Наказом МФУ від 29.12.2000 р. № 356 [Електронний ресурс] / офіційний сайт Міністерства фінансів України. Режим доступу: www.minfin.gov.ua.

31. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 28 березня 2013 року № 433 [Електронний ресурс] / офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua.

32. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства затверджені наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 635 [Електронний ресурс] / офіційний сайт Міністерства фінансів України. Режим доступу: www.minfin.gov.ua.

33. Міжнародні стандарти фінансової звітності [Електронний ресурс] / офіційний сайт Міністерства фінансів України. Режим доступу: www.minfin.gov.ua

34. МСБО 41 «Сільське господарство». [Електронний ресурс]: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_027

35. Лепетан І. М. Організація управлінського обліку за центрами витрат у сільськогосподарських підприємствах. Агросвіт. № 23, 2019. С.19-24. http://www.agrosvit.info/pdf/23_2019/4.pdf

36. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

37. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>.

38. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. № 242. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.

39. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. №246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.

40. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>.

41. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.

42. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 19 «Об'єднання підприємств» затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07.07.99 N 163. [Електронний ресурс]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99>

43. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»: Наказ Міністерства фінансів України від 18.11.2005 р. № 790. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05>.

44. Одношевна О.О. Оптимізація обліку витрат на виробництво продукції тваринництва / О.О.Одношевна, К.В.Гордійко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. - Випуск 19. - С.526-529. [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/19-2017/102.pdf>

45. Олійник С. О. Актуальні питання обліку витрат на виробництво продукції / Олійник С. О. // Журнал Науковий огляд. 2018. № 8(51). Режим доступу: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1644/1718>

46. Олійник С.О. Особливості обліку та управління витратами на підприємстві Журнал науковий огляд. 2017. № 5 (37). Режим доступу: <https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/1209/1315>

47. Омельниченко О. С. Напрями оптимізації витрат в системі управління / О. С.Омельниченко // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – 2016. – № 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4901>

48. Онищенко О.В., Куренна О.О., Крикуненко А.С. Методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції: вітчизняний та зарубіжний досвід. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. №2 (25). С.153-157. <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/25-2-2017/34.pdf>

49. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Мінфіну України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-9>.

50. Податковий кодекс України. Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

51. Положення про документальне забезпечення записів бухгалтерського обліку, наказ Міністерства фінансів України №88 від 24.05.1995 р [Електронний ресурс] / офіційний сайт Верховної ради України. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>.

52. Погорелов Ю. С. Цілепокладання як системотворний чинник у системі управління витратами підприємства // Ю. С. Погорелов // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2016. – № 3. Т. 2. – С. 15–18.

53. Порядок обчислення середньої заробітної плати: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.02.1995р. №100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100-95-%D0%BF>.

54. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р., № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

55. Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні: Постанова Правління Національного банку України від 29.12.2017 р. № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17>.

56. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>.

57. Ралко К.В. Правове забезпечення обліку витрат на виробництво / К.В. Ралко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/18_APSN_2014/Economics/7_172780.doc.htm

58. Свиноус І. В. Методичні засади формування системи управління витратами на сільськогосподарських підприємствах / І. В. Свиноус, О. Ю. Гаврик, С. М. Хомовий // Економіка та держава. – 2016. – № 9. – С. 9–12.

59. Скрипник С. В. Методичні аспекти формування облікової інформації щодо витрат і калькулювання собівартості продукції у діяльності сільськогосподарських підприємств / С. В. Скрипник // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2017. – № 2 (38). – С. 64–73.

60. Сук Л.В. Фінансовий облік: Навчальний посібник / Л.В. Сук, П.Л. Сук. — 3-тє вид., переробл. і доповн. — К.: Знання, 2016. — 663 с. — (Вища освіта XXI століття).

61. Сучасний аудит : підручник / за ред. І. І. Пилипенка; Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2015. 643 с1 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua/>.

62. Ткаль Я.С. Витрати на виробництво як економічна категорія та їх регулювання при веденні бухгалтерського обліку / Я.С. Ткаль. Вісник Полтавської державної аграрної академії. Вип. 1 (8). Т. 1. Полтава: ПДАА. 2014. С. 316–322.

63. Цанюк В.В., Чернецька О.В. Особливості обліку витрат виробництва і виходу продукції в рослинництві / Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи : матеріали XI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 29-30 жовтня 2020 р. : В 2 т. – Том 1. – Дніпро : Видавничо- поліграфічний центр «Гарант СВ», 2020. С. 31-32.

64. Чебан Ю.Ю. Облік зобов'язань перед банком: законодавчо-нормативні аспекти і напрями удосконалення. Глобальні та національні проблеми економіки: Випуск 4. 2015 р. URL: <http://global-national.in.ua/archive/4-2015/223.pdf>.

65. Шумило Ю. О. Управління витратами в умовах бюджетування на підприємстві [Текст]: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Ю. О. Шумило; ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – К., 2010. – 19 с.

66. Шутько Т. І. Економічна сутність управління витратами підприємства / Т.І.Шутько// Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – 2014. № 12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3681>